

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Gdańsk, dnia 1 kwietnia 2026 r.

Poz. 1427

UCHWAŁA NR XXVIII/144/2026 RADY GMINY LUBICHOWO

z dnia 25 marca 2026 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Lubichowo na lata 2025 - 2028

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153 ze zm.), oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2025 r., poz. 1153),

Rada Gminy Lubichowo u c h w a l a, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Lubichowo na lata 2025-2028, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Lubichowo.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Juliusz Kalinowski

*Załącznik do Uchwały Nr XXVIII/144/2026
Rady Gminy Lubichowo dnia 25 marca 2026 r.*

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY LUBICHOWO NA LATA 2025-2028

Autor:

Mateusz Wrześniewski

SPIS TREŚCI

<i>1. WSTĘP</i>	<i>3</i>
<i>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>4</i>
<i>3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ</i>	<i>17</i>
<i>4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW</i>	<i>19</i>
<i>5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO</i>	<i>22</i>
<i>6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY</i>	<i>45</i>
<i>7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT</i>	<i>69</i>
<i>8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>71</i>
<i>9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>75</i>
<i>10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>76</i>
<i>11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>76</i>
<i>12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI</i>	<i>99</i>

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY LUBICHOWO

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Lubichowo na lata 2025 – 2028” jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024, poz. 1292)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo

- minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
  - 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
  - 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
  - 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
  - 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
  - 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
  - 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
  - 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
  - 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;

- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;

- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;

- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego i powiatowego programu opieki nad zabytkami.

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153 ze zm.).

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2025 r. poz. 527 ze zm.).

Na mocy ustawy w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż plan ogólny powinien w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 13b pkt. 3 lit f),

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków (w tym krajobrazu kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15 ust. 2 pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników ząglady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów ząglady (art. 15 ust. 3 pkt 6).

Wymagania w zakresie ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39 ust. 3 pkt 2, ust. 2 pkt 2). Projekt zarówno planu miejscowego, jak i planu województwa wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;

- 2) inwestycji celu publicznego o znaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt. 4 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 2-3, art. 52, art. 53 ust. 1a-1d 3-5a i 5c-5j, art. 54-56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 418 ze zm.).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2 ust 2 pkt. 3).

W art. 5 ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9 ust. 3 pkt 4).

Wg art. 39 ust. 3 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ

administracji architektoniczno- budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wg art. 39 ust. 4 Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, o których mowa w ust. 3, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii - w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39 ust. 1).

Decyzja o pozwoleniu na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydana po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,

2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (t.j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie
(Dz. U. z 2025 r. poz. 1338).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4 ust. 1 pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 16 i 19b, które określają prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 647 ze zm.).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 2 lit. f określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu funkcji środowiskowych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, w tym między innymi zbioru dziedzictwa geologicznego, geomorfologicznego i archeologicznego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 884 ze zm.).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2 ust. 2 pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6 ust. 1 pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16 ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16 ust. 3 ust. 5).

Art. 83a ust. 1 wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1077 ze zm.).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13 ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się na wniosek nabywcy o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Podobny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73 ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84 ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1 wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 707).

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1173).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 385),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164 ze zm.),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (t.j. Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 26 maja 2011 (t.j. Dz. U. z 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2025 r. poz. 418).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2019 poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2018 poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017 poz. 928);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. z 2015 poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014 poz. 110);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2021 poz. 656);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2022 poz. 1546);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. z 2004 nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej

epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2018 r. poz. 574)
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad

zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 56).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
  - 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
  - 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
  - 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
  - 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro
- na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2022 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzjach o warunkach zabudowy.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2023-2026

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 1 grudnia 2023 roku. Dokument ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest głównym dokumentem strategicznym niezbędnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i opracowanym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Celem głównym programu jest zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami poprzez m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych czy zwiększenie zastosowania nowych technologii. Będzie on realizowany poprzez cele strategiczne programu oraz zawarte w nich działania takie jak:

Cel: Ochrona i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości poprzez m.in.:

- model i system wartościowania zabytków;
- plany zarządzania dla pomników historii;
- wsparcie procesu tworzenia planów ochrony parków kulturowych;
- system bezpieczeństwa zabytków;
- projektowanie konserwatorskie.

Cel: Cyfryzacja i podniesienie jakości prowadzenia postępowań administracyjnych poprzez m.in.:

- cyfryzację procesu inwestycyjno-budowlanego w zakresie ochrony zabytków;
- opracowanie i realizację programu szkoleń specjalistycznych dla pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków.

Cel: Zwiększenie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków poprzez m.in.:

- wdrożenie i rozwój programu wsparcia zarządzania dziedzictwem archeologicznym (AZP+);
- digitalizację i udostępnianie zasobu archiwalnego;
- rozwój portalu zabytek.pl.

Cel: Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego poprzez m.in.:

- włączenie edukacji ochrony zabytków do programów nauczania w szkołach;
- kampanie społeczno-edukacyjne dotyczące zagrożeń dla dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie merytoryczne służb mundurowych oraz organów wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących przestępczości przeciwko zabytkom.

Cel: Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych poprzez m.in.:

- wsparcie procesu tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami;
- warsztaty konserwatorskie – praktyka prac konserwatorskich;
- wzmacnianie kompetencji zawodów rzemieślniczych;
- inwestycje w obiektach zabytkowych – szkolenia dla samorządów.

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla

osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel – przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych – realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów. Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. W odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz – dla obiektów rangi międzynarodowej – wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno- przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 - 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,

- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO NA LATA 2025 – 2028

Wojewódzki program opieki nad zabytkami określa cel, priorytety i typy działań związanych z opieką nad zabytkami w województwie pomorskim. Program został przyjęty uchwałą nr 180/XVI/25 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia: 30.06.2025 w sprawie przyjęcia Wojewódzkiego Programu Opieki Nad Zabytkami w Województwie Pomorskim na lata 2025-2028. Dokument stanowi kontynuację poprzednich perspektyw programowych, a jego głównym założeniem jest stworzenie odpowiednich warunków dla kreowania i realizowania zadań z zakresu ochrony zabytków na terenie województwa pomorskiego oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, jako czynnika wpływającego na realizację planów rozwojowych regionu w zakresie jakości życia mieszkańców oraz wzrostu konkurencyjności gospodarki.

W treści Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami wyznaczono następujące priorytety i działania:

Cel główny: Wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego, służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej

Priorytet 1: ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU

Kierunek 1.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego służąca budowaniu tożsamości regionalnej Działania:

1. Działania na rzecz ochrony prawnej zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych
2. Uwzględnianie zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapewniających ochronę zabytków oraz wartościowych elementów krajobrazu kulturowego, a także dobrą kontynuację krajobrazową struktur osadniczych, w tym zapobieganie niekorzystnym zjawiskom suburbanizacji.
3. Działania na rzecz ochrony wyróżniających się krajobrazowo obszarów z charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej zabytkami.
4. Działania wspierające konserwację, renowację i rewaloryzację:
  - zabytków nieruchomych, w tym w szczególności: obiektów charakterystycznych dla regionu –elementów dziedzictwa morskiego i rzecznoego, a także obiektów architektury drewnianej, szkieletowej oraz modernistycznej,
  - zabytków ruchomych (w tym zbiorów muzealnych i archiwaliów),
  - zabytków archeologicznych.
5. Działania dokumentacyjne na rzecz ochrony zabytków.

Kierunek 1.2. Opieka nad zabytkami w zasobach Samorządu Województwa Pomorskiego. Działania:

1. Działania służące poprawie stanu zachowania zabytków, w tym konserwacja, renowacja i rewaloryzacja.
2. Sporządzanie projektów oraz opracowań badawczych i dokumentacyjnych zabytków obejmujących:
  - inwentaryzacje architektoniczno-konserwatorskie,
  - ekspertyzy techniczne i konserwatorskie,

- badania konserwatorskie, architektoniczne i archeologiczne,
- programy prac konserwatorskich i restauratorskich.

3. Zabezpieczanie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż specjalistycznych instalacji i zabezpieczeń).
4. Opracowanie bazy danych o zabytkach w zasobach SWP.

Priorytet 2: UPOWSZECHNIANIE I POPULARYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO REGIONU

Kierunek 2.1. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym. Działania:

1. Promocja dziedzictwa kulturowego, w szczególności obejmująca charakterystyczne zabytki regionu: dziedzictwa morskiego i rzeczno-egipskiego, a także obiektów architektury drewnianej i szkieletowej oraz modernistycznej,
2. Wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym województwa pomorskiego – np. takie jak:
  - konferencje, warsztaty, konkursy,
  - publikacje książkowe i foldery.
3. Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, a także zagospodarowania obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo.
4. Digitalizacja i udostępnianie zasobów o dziedzictwie kulturowym regionu.

Kierunek 2.2. Wspieranie działań na rzecz zachowania niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Działania:

1. Wspieranie działań na rzecz rozpoznania, identyfikacji i dokumentacji przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego (w tym: praktyk, wyobrażeń, przekazów, wiedzy i umiejętności – oraz związanych z nimi instrumentów, przedmiotów, artefaktów, które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego),

2. Wspieranie organizacji w działaniach służących podtrzymywaniu przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
3. Wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych, popularyzujących wiedzę o niematerialnym dziedzictwie kulturowym.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami w swojej treści uwzględnia zapisy Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami, a działania programowe na okres obowiązywania niniejszego dokumentu są zgodne z celami zawartymi w programie wojewódzkim.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO DO ROKU 2030

Projekt Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2030 został przyjęty na podstawie Uchwały nr 914/190/20 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 15 października 2020 roku. Strategia wojewódzka stwierdza, że region posiada duży potencjał do rozwoju usług czasu wolnego, w tym związanych z turystyką oraz ofertą sportową i kulturalną. Jego wykorzystanie wiąże się jednak z zapewnieniem różnorodnej oraz kompleksowej oferty, przyciągającej zarówno osoby spoza regionu, jak i mieszkańców. Realizacja strategii przebiegać będzie wg wyznaczonych celów strategicznych oraz zawartych w nich celach operacyjnych.

Z punktu widzenia niniejszego programu największe znaczenie ma cel operacyjny nr 3.3. „Turystyka i oferta czasu wolnego”, wskazując przy tym, że wysoka atrakcyjność turystyczna, unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe, widoczna zmiana oczekiwań odwiedzających województwo - związana ze skutkami pandemii COVID-19 - oraz coraz większa świadomość zdrowotna i starzenie się społeczeństwa, składają się na główne przesłanki rozwoju oferty turystyki aktywnej (w szczególności rowerowej, wodnej, jeździeckiej), krajoznawczej, wypoczynkowej, prozdrowotnej, karawaningowej, kulinarnej, agroturystyki czy ekoturystyki, a także rekreacji.

Kluczowe znaczenie będzie miał również rozwój wysokiej jakości oferty turystycznej oraz czasu wolnego pozwalającej na wydłużenie sezonu turystycznego, np. poprzez rozwój turystyki uzdrowiskowej czy biznesowej.

Coraz większa presja turystyczna na środowisko naturalne oraz negatywne zjawisko „overtourismu”, skutkują potrzebą uwzględnienia w planowanych działaniach zasad racjonalnego gospodarowania przestrzenią oraz korzystnego oddziaływania na klimat i środowisko. Wciąż dostrzegalne deficyty w budowaniu sieciowych produktów turystycznych oraz niewystarczająca współpraca wszystkich interesariuszy, w tym jednostek samorządu terytorialnego i podmiotów branży turystycznej przy tworzeniu wspólnej oferty powodują konieczność wypracowania i wdrożenia nowoczesnych systemów współdziałania przy kształtowaniu oferty turystyki i czasu wolnego.

W ramach celu strategicznego pn. „Otwarta wspólnota regionalna” przewidziano do realizacji cel operacyjny nr 2.3 „Kapitał społeczny”. Wskazano przy tym, że kluczowym elementem procesu wzmocnienia kapitału społecznego regionu jest jego potencjał kulturowy – budujący poczucie lokalnej, regionalnej, narodowej i europejskiej tożsamości. Widoczne są jednakże deficyty w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego, jak i niematerialnego. Ponadto, pomimo znacznej pozytywnej zmiany w ostatnich latach, instytucje kultury nadal w zbyt małym stopniu włączają się w działania na rzecz społeczności lokalnych, w szczególności w ramach partnerstw, np. z instytucjami edukacyjnymi czy pomocy społecznej. W związku z powyższym, niezbędne są działania służące podnoszeniu kompetencji kadr kultury w zakresie animacji społecznej na poziomie lokalnym.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Pomorskiego określa podstawowe zasady polityki przestrzennej województwa. Preferowanym kierunkiem rozwoju struktury przestrzennej województwa jest POLITYKA RÓWNOWAŻENIA ROZWOJU, przejawiająca się kształtowaniem ośrodków, pasm i stref aktywności, warunkujących rozwój przedsiębiorczości i innowacji w miejscach, które są i będą wybierane przez mechanizmy gospodarki rynkowej oraz aktywne inicjowanie i wspomaganie przedsięwzięć samorządów lokalnych i podmiotów publicznych, przy jednoczesnym zachowaniu cech, zasobów i walorów środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu warunkujących wysoką jakość życia i zdrowie mieszkańców.

Zgodnie z Planem w ramach systemu ochrony środowiska kulturowego ustanowiono następujące zadania polityki przestrzennej, polegające na:

1. Zachowaniu i eksponowaniu przestrzennych świadectw tradycji morskich kraju i województwa, najwartościowszych zespołów i obiektów środowiska kulturowego, wzmacniających wizerunek regionu jako integralnego elementu środowiska kulturowego Europy Bałtyckiej.
2. Zachowaniu różnorodności kulturowej województwa oraz zapewnieniu dostępności zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego jako atutu w rozwoju zrównoważonym i konkurencyjności przestrzeni województwa.

Zadania te powinny być realizowane poprzez:

- a) Ochronę różnorodności dziedzictwa kulturowego wykształconego w wyniku wielu procesów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.
- b) Ochronę zachowanych zespołów obiektów zabytkowych o wyrazistej tożsamości – nawet jeśli poszczególne obiekty nie posiadają wybitnej wartości historycznej lub artystycznej.
- c) Wprowadzanie funkcji umożliwiających efektywne i racjonalne gospodarowanie obiektem zabytkowym.
- d) Unikanie przekształceń przestrzennych mogących zagrażać zasobom dziedzictwa kulturowego, np.: dysharmonijne lub szkodliwe sąsiedztwo.
- e) Stwarzanie przestrzennych warunków dla kontynuacji funkcji tożsamy dla tradycji miejsca.
- f) Eksponowanie w strukturze przestrzennej, w panoramach i sylwetach miejscowości elementów najcenniejszych i udostępnianie miejsc o wysokich walorach kulturowych.
- g) Komponowanie nowych struktur z uwzględnieniem historycznej zabudowy – uzupełnianie istniejących struktur o nowe elementy tworzące harmonijną całość.
- h) W gminnych dokumentach planistycznych należy:

- zidentyfikować istniejące i potencjalne konflikty funkcjonalno-przestrzenne związane z ochroną walorów kulturowych;
- zidentyfikować elementy charakterystyczne krajobrazu kulturowego oraz określić zasady ich ochrony (np.: wskazanie wytycznych dotyczących zgodnych z tożsamością miejscowości zasad: posadowienia obiektów na działce, formy obiektu, detalu architektonicznego);
- określić elementy charakterystyczne w przypadku dóbr kultury współczesnej, które winny zostać zachowane

Jako kierunki zagospodarowania przestrzennego wskazano między innymi:

- 1) Ochronę i odnowę charakterystycznych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, m.in.: układów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków wsi pomorskiej, dziedzictwa morskiego i rzeczno, dziedzictwa budownictwa ceglanego (przede wszystkim najstarsze kościoły i założenia klasztorne, zamki krzyżackie) i drewnianego (przede wszystkim dziedzictwo kulturowe Ziemi Słupskiej, Żuławy, Powiśla, Kaszub i Kociewia), obiektów dziedzictwa obronno i techniki (w tym systemów hydrotechnicznych), kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich, materialnych relikwów dziedzictwa solidarnościowego, zespołów rezydencjalnych, zespołów zieleni urządzonej, wybitnych dóbr kultury współczesnej.
- 2) Uwzględnianie w dokumentach strategicznych i planistycznych stref koncentracji elementów dziedzictwa kulturowego wymagających szczególnej ochrony wartości kulturowych i krajobrazowych.

W rozdziale poświęconym systemowi ochrony walorów krajobrazu omówione zostały następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- a) W strefach krajobrazu harmonijnego (ziemia puckska, bytowska, kartuska, słowińska, dolina dolnej Wisły, Żuławy Wiślane, Równina Charzykowska oraz parki krajobrazowe, parki narodowe) zachowanie i uczytelnianie istniejących wartości estetyczno-widokowych związanych z rzeźbą terenu oraz jego naturalnym i kulturowym pokryciem.

- b) W sferze krajobrazu dysharmonijnego i zdegradowanego (aglomeracja Trójmiasta, obszary podmiejskie ośrodków regionalnych, główne ciągi komunikacyjne) - przywraca nierównowagi przyrodniczej, zwiększanie bioróżnorodności, porządkowanie i odtwarzanie zasobów kulturowych, usuwanie lub maskowanie zielenią elementów obniżających walory estetyczno-widokowe.
- c) Ograniczanie zainwestowania na terenach leśno-rolnych (szczególnie o wysokich wartościach kulturowych i estetycznych) przez wyznaczenie w dokumentach planistycznych gmin obszarów wyłączonych spod zabudowy i jej ograniczanie oraz wskazywanie linii zabudowy oddzielającej obszar zabudowany od obszarów rolnych lub zagrodowej zabudowy rozproszonej.
- d) Eliminacja i przeciwdziałanie powstawaniu zabudowy o cechach dysharmonijnych strefach wglądów na tereny o wysokich walorach krajobrazowych.
- e) Eksponowanie i odtwarzanie dominant architektonicznych (np. baszty, wieże zamków, kościołów czy ratuszy).
- f) Preferowanie i kontynuacja dobrej praktyki w zagospodarowaniu przestrzeni (układów ruralistycznych, niw siedliskowych etc.) i sposobie użytkowania obszarów o wyraźnych walorach przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych.
- g) Ochrona przestrzeni o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych.
- h) Ograniczanie wprowadzania obcych krajobrazowo elementów i form zagospodarowania antropogenicznego oraz dewastowania elementów przyrodniczych i architektonicznych krajobrazu - ochrona tożsamości wszystkich typów krajobrazu.
- i) Kształtowanie i podnoszenie walorów krajobrazowych oraz ich lepsze udostępnienie, jako elementu jakości życia i atrakcyjności turystycznej województwa.
- j) Opracowywanie studiów krajobrazowych przy realizacji inwestycji wielkopowierzchniowych, wysokościowych lub liniowych w dominujący sposób oddziałujących na przestrzeń.

- k) Zachowanie charakterystycznych cech naturalnych krajobrazów nadmorskich i naturalnych procesów ich kształtowania, ekspozycji widokowej.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU STAROGARDZKIEGO NA LATA 2014-2017

Dokument przyjęty został przez Radę Powiatu Starogardzkiego uchwałą nr XXXV/291/2014 z dnia 7 marca 2014 r. Obecnie utracił ważność, ale nie uchwalono nowego programu, stąd informacyjnie zawarto poniższe zapisy.

Jako cel strategiczny przyjęto „Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego Służące Społeczno-Gospodarczemu Rozwojowi Powiatu”. Przyjęto, że metodą do realizacji tak określonego celu będzie jakościowe i ilościowe powiększenie form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami stosowanych przez władze powiatu przy wykonywaniu zadań własnych realizowanych na rzecz lokalnego środowiska: infrastruktury podstawowej, społecznej oraz lokalnej społeczności (zasobów ludzkich). Cel ten realizowany będzie w ramach trzech Priorytetów:

I. Zarządzanie Dziedzictwem Kulturowym Powiatu

II. Ochrona Krajobrazu Kulturowego Powiatu

III. Popularyzacja i Dokumentacja Walorów Dziedzictwa Kulturowego Powiatu.

Wśród zadań istotnych z punktu widzenia programu gminnego znalazły się działania mające na celu wspieranie gmin w działaniach mających na celu objęcie ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków wsi o zachowanej strukturze przestrzennej, wspieranie właścicieli obiektów zabytkowych w działaniach mających na celu objęcie ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków zabytkowych budynków mieszkalnych i gospodarczych będących świadectwem tradycji kociewskich, opracowywanie map zabytków powiatu, jako formy promocji w porozumieniu z gminami, wspieranie i współpraca z gminami w zakresie inicjowania i

organizacji obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze powiatu, wspieranie i współpraca z gminami w zakresie wprowadzenia i upowszechniania tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez wspieranie i organizowanie zajęć edukacyjnych, współpraca z gminami w zakresie opracowania projektów rewaloryzacji przestrzeni publicznych.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY LUBICHOWO

Studium zostało uchwalone uchwałą nr XXXIV/239/2009 Rady Gminy Lubichowo z dnia 18 grudnia 2009 r., ostatnia zmiana nastąpiła uchwałą nr XLVI/264/52018 Rady Gminy Lubichowo z dn. 29 sierpnia 2018 r. Należy zwrócić uwagę, iż w 2026 roku rolę studium przejmie Plan Ogólny Gminy.

Jako główny cel realizacji polityki konserwatorskiej w studium zakłada się rewaloryzację wartościowych w skali lokalnej historycznych obszarów gminy, tak aby zachować na tych obszarach najcenniejsze elementy historycznej struktury przestrzennej i w sposób harmonijny kształtować współczesne elementy zabudowy z przestrzenno-architektonicznymi wartościami historycznymi. Na terenie gminy Lubichowo proponuje się następujące działania w kierunku ochrony wartości kulturowych w poszczególnych miejscowościach;

- 1) Osowo Leśne – ochrona konserwatorska układu ruralistycznego wsi ulicowej, poszczególnych obiektów, dążenie do połączenia Osowa oraz Plonów Pierwszych w typie wsi zagrodowej, uporządkowanie zabudowy letniskowej w wydzielonym wnętrzu krajobrazowym przy jeziorze, ochrona ekspozycji układu ruralistycznego wraz z zespołem dawnego majątku poprzez zakaz zabudowy od strony jeziora i ograniczenie dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji
- 2) Ocypel – ochrona konserwatorska układu ruralistycznego wsi ulicowej wielodrożnej, uporządkowanie nowych części wsi, dążenie do harmonijnego powiązania starego układu wsi z terenami nowej zabudowy, ochrona konserwatorska poszczególnych

obiektów o historycznej architekturze; ochrona ekspozycji układu ruralistycznego poprzez ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji

3) Zelgoszcz - ochrona konserwatorska historycznie zachowanego ruralistycznego układu wsi owalnicowej, lokalizacja obiektów usługowych zgodnie z tradycją nawsia
ochrona poszczególnych obiektów o historycznej architekturze; ochrona ekspozycji układu ruralistycznego poprzez ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji

4) Szteklina - ochrona ekspozycji zespołu podworskiego w Szteklinie z folwarkiem (wpisany do rejestru zabytków) poprzez zakaz zabudowy bezpośredniego otoczenia zespołu i ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji

5) Wilcze Błota - zachowanie charakteru wsi zagrodowej

6) Lubichowo - ochrona konserwatorska układu ruralistycznego wsi ulicowej wielodrożnej, dążenie do połączenia w charakterze ulicowym ze wsią Bietowo; ochrona ekspozycji układu ruralistycznego poprzez zakaz zabudowy od strony jeziora i ograniczenie dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji

Dla obiektów umieszczonych w Gminnej Ewidencji Zabytków wskazuje się metodę ochrony poprzez zachowanie, utrzymanie, i podkreślenie walorów historycznej substancji architektonicznej poprzez restaurację, konserwację, rewaloryzację istniejącej zabudowy

Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków obowiązują zalecenia jak wyżej oraz procedury jakie obowiązują w stosownych przepisach, w tym w szczególności przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami postuluje się objęcie ochroną wybranych elementów i zespołów środowiska kulturowego poprzez wymóg uzgadniania projektów zagospodarowania i inwestycji z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gdańsku zespołów i obiektów wskazanych na rysunku studium.

Wprowadzone strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące tereny mające wartości kulturowe i krajobrazowe przedstawiono na rysunku studium - są to strefy

ochrony historycznego układu ruralistycznego postulowane do ochrony konserwatorskiej oraz strefy obiektów i zespołów postulowanych do ochrony konserwatorskiej. Zasięgi stref mają charakter wstępny i wymagają uszczegółowienia na etapie opracowywania planów miejscowych poszczególnych terenów.

W wypadku opracowywania planów miejscowych dla terenów postulowanych do ochrony konserwatorskiej należy w tych planach określić zakres ochrony dla tych zespołów i obiektów.

Ochrona układów ruralistycznych wsi Osowo Leśne, Ocypel, Zelgoszcz oraz Lubichowo nastąpi poprzez:

- Zachowanie historycznej kompozycji przestrzennej, podziałów katastralnych, historycznej nawierzchni, układu zabudowy, historycznej zieleni i budynków oraz innych elementów o wartościach historycznych
- Dążenie do harmonijnego powiązania układów historycznych i nowoprojektowanych respektując historyczne uwarunkowania przestrzenne i architektoniczne
- Dążenie do uzupełnienia brakującej zabudowy w miejscach jej historycznego występowania z zachowaniem historycznej linii zabudowy wraz z historycznie wykształconą tradycją sytuowania domów kalenicowo wzdłuż linii zabudowy
- Zachowanie tradycyjnej relacji pomiędzy powierzchnią zabudowy a powierzchnią działki
- Zachowanie tradycyjnego sposobu zabudowy zagród
- Uzupełnienie zabudowy głównie w ramach istniejącej niwy siedliskowej
- Zakaz stosowania miejskiego – regularnego podziału parcelacyjnego
- Zachowanie tradycyjnej zabudowy na Kociewiu, poprzez narzucenie wysokości budynku, kształtu dachu, materiału, ze szczególnym uwzględnieniem wsi na której występuje charakterystyczny typ dla budynku zagrodowego; w zabudowie tej należy w sposób harmonijny łączyć tradycję ze współczesnością

- Poddanie rewaloryzacji budynków o historycznych wartościach architektonicznych z poszanowaniem formy architektonicznej, skali, wystroju elewacji, w tym stolarki okiennej i drzwiowej
- Objęcie ochroną historycznych założeń zieleni, w tym parków

Zasady ochrony zespołów zabudowy oraz układów przestrzennych są następujące:

- Osowo Leśne - dawny „majątek” na terenie działek nr 115/5, 98/70, cz. dz. 98/63; ochrona ekspozycji układu ruralistycznego wraz z zespołem poprzez zakaz zabudowy od strony jeziora i ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji
- Zielona Góra - zespół podworski na terenie działki nr 89; ochrona ekspozycji zespołu poprzez ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji
- Bietowo - zespół podworski z parkiem na terenie działki nr 141; ochrona ekspozycji zespołu poprzez ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji
- Lubichowo - budynek stacji kolejowej na terenie działki nr 564/5
- Zelgoszcz - budynek stacji kolejowej na terenie działki nr 148
- Wdecki Młyn - układ parku z zachowanym drewnianym dworem i służą na terenie działki nr 493/1 - o szczególnych wartościach ze względu na architekturę obiektu i otoczenie krajobrazowe; ochrona ekspozycji tego zespołu poprzez zakaz zabudowy otoczenia i ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji,
- Ocypel - zespół zabudowy stacji kolejowej na terenie działki nr 98/4, 85/1, harmonijne powiązanie projektowanych terenów rozwojowych wsi z zespołem stacji
- Smolniki - ochrona konserwatorska zespołu dawnej osady leśnej, ochrona ekspozycji tego zespołu poprzez zakaz zabudowy od strony jeziora i ograniczenia dotyczące zabudowy w strefie ochrony ekspozycji

Metoda ochrony poprzez zachowanie, utrzymanie, i podkreślenie walorów historycznej substancji architektonicznej poprzez restaurację, konserwację, modernizację istniejącej zabudowy oraz poprzez wprowadzanie nowej zabudowy harmonijnie wpisującej się w historyczny układ i respektującej historyczne uwarunkowania przestrzenne

Strefy E ochrony konserwatorskiej

W studium wprowadzono strefy E ochrony ekspozycji układów przestrzennych poszczególnych wsi, które umożliwiają ekspozycję przestrzenną układów ruralistycznych i cennych historycznych układów urbanistycznych. Jako cel realizacji polityki konserwatorskiej zakłada się:

- 1) Ochronę i rewaloryzację panoram tak aby zachować i rewaloryzować historyczny widok na zespół urbanistyczny przy zachowaniu i rewaloryzacji istniejącej historycznej struktury przestrzennej oraz naturalnego ukształtowania terenu i historycznej zieleni i tak kształtować współczesne elementy zagospodarowania i ewentualnej zabudowy by harmonizowały one z zachowanymi wartościami przestrzennymi.
- 2) Na terenach tych w obszarach rozwojowych obowiązuje respektowanie historycznej kompozycji przestrzennej uwzględniającej tradycję kształtowania przestrzeni na terenach wiejskich gminy Lubichowo. Dotyczy to w szczególności układu komunikacyjnego i układu działek oraz usytuowania budynków na działkach. Na terenach objętych strefą E obowiązuje ustalenie nieprzekraczalnych gabarytów nowej zabudowy poprzez respektowanie skali i charakteru zabudowy historycznej i łączenie harmonijne współczesności z zachowanymi wartościami historycznymi, charakterystycznymi dla danego obszaru. Ponadto w planach miejscowych w ramach tych stref powinny być określone tereny wyłączone spod zabudowy po rozpatrzeniu uwarunkowań miejscowych związanych z ukształtowaniem terenu w nawiązaniu do ochrony widoków historycznych wsi.
- 3) Ochronę konserwatorską historycznych elementów krajobrazu urządzonego, krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznymi elementami zabudowy, formy i sposobu użytkowania rozłogów pól, układu dróg, miedz, zadrzewień śródpolnych, zadrzewień parkowych, lesistych, alej, szpalerów, grobli, stawów, przebiegu cieków wodnych.

W studium wprowadzono obszary z zakazem zabudowy ze względu na walory krajobrazowe i kulturowe związane z ochroną ekspozycję przestrzennej układów ruralistycznych oraz ciągów widokowych i wewnątrz krajobrazowych.

Na terenie gminy wydzielono 9 stref ochrony archeologicznej. Osiem z nich to stanowiska płaskie, nie zaznaczające się w terenie. Jedynie kurhan w Osowie Leśnym należy do obiektów o własnej formie krajobrazowej. Informacja o tym stanowisku może być zawarta w folderach i przewodnikach. Także dotychczasowe odkrycia archeologiczne należy popularyzować w przewodnikach i folderach turystycznych. Informacje te mogą wzbogacić walory turystyczne gminy. Strefy te przedstawiają się następująco:

1. Ocypel - osady otwarte, epoka kamienia, okres wczesnośredn., okres średniowieczny
2. Ocypel - osady otwarte okres wczesnośredn., okres nowożytny
3. Osowo Leśne - cmentarzysko płaskie, okres wpływów rzymskich - wpis do rejestru (dec. nr 130/ Archeol. z dn. 13.03.1971 r.)
4. Osowo Leśne - kurhan, chronologia nieokreślona
5. Osowo Leśne - osada otwarta, obiekt wielokulturowy
6. Wilcze Błota - huta szkła, okres nowożytny
7. Wda - osada otwarta, wczesna ep. żelaza, okres średniowieczny
8. Wda - osada otwarta epoka kamienia
9. Wda - osada otwarta epoka kamienia, wczesna ep. żelaza, okres późnośredn.

MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Na terenie Gminy obowiązują opracowania planistyczne sporządzone w trybie przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Opracowane plany zawierają wytyczne konserwatorskie i zostały uzgodnione przez PWKZ. Wykaz przedstawia się następująco:

Nr	Nazwa	Data uchwały	Uchwała
1	w sprawie uchwalenia zmiany do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Lubichowo dotyczącej działek nr: 609, 318, 277, 528/1, 377/6, 539/1 oraz działki 610/2 i fragmentów działek 603, 607/1, 607/2, 608, 610/1, 613, 614/1, 615/1, 615/2, 616/1, 564, 28/5 - które wchodzą w obszar strefy ochronnej od oczyszczalni ścieków	29.10.1996	XIX/145/96
2	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubichowo dotyczącej działek nr 244/1 we wsi Wda	30.07.1999	X/72/99
6	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubichowo dotyczącego działki nr 106/46, 108 109 we wsi Szteklín	30.07.1999	X/77/99
7	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubichowo dotyczącej działki 106/45 we wsi Szteklín	27.02.2004	XIII/128/2004
10	w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Lubichowo, fragmentu wsi Szteklín, dotyczącego obszaru: dz. nr 11/5 (część)	21.09.2001	XXX/241/2001
11	w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu wsi Lubichowo w gminie Lubichowo dotyczącego obszaru dz. nr 273	13.11.2002	I/7/2002
12	w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu wsi Lubichowo, w gminie Lubichowo	27.06.2003	VII/69/2003
13	w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu wsi Lubichowo, w gminie Lubichowo dotyczącego obszaru dz. nr 555	08.06.2004	XVI/162/2004
14	w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu wsi Osowo Leśne w gminie Lubichowo dotyczącego obszaru części dz. nr 429/2	08.06.2004	XVI/163/2004
15	w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu wsi Szteklín w gminie Lubichowo dotyczącego obszaru dz. nr 16/12 i część działki nr 10/6	08.06.2004	XVI/164/2004
16	w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu wsi Szteklín w gminie Lubichowo dotyczącego obszaru dz. nr 118/37	08.06.2004	XVI/165/2004
17	w sprawie uchwalenia Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego fragmentu wsi Osowo Leśne w gminie Lubichowo dotyczącego obszaru dz. 477/20	05.07.2004	XVII/172/2004
18	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru części działki nr 98/51 i obszaru działek nr 98/50, 98/49, 98/48 i 98/47 we wsi Osowo Leśne w gminie Lubichowo	29.11.2004	XX/197/2004
19	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki nr 185/6 we wsi Zielona Góra w gminie Lubichowo	22.12.2005	XXXI/281/2005
20	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki nr 107/2 we wsi Szteklín w gminie Lubichowo	22.12.2005	XXXI/282/2005
21	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru wsi Szteklín w gminie Lubichowo	25.09.2007	IX/63/2007
22	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru części działki nr 101/29, obręb Lubichowo w gminie Lubichowo.	20.02.2008	XIV/87/2008
23	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działek nr 307, 308/1, 308/2 w Lubichowie w gminie Lubichowo	26.02.2009	XXIV/167/2009
24	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Szteklín dz. nr 106/46, 108, 109 w gminie Lubichowo	27.05.2009	XXVII/189/2009
25	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki nr 46/6, obręb Lubichowo w gminie Lubichowo	27.05.2009	XXVII/190/2009
26	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Szteklín dla obszaru części działek nr 30 i 31 w Szteklínie w gminie Lubichowo	26.08.2009	XXX/209/2009
27	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki geodezyjnej nr 543 w Lubichowie w gminie Lubichowo	27.09.2010	XLIII/298/2010

28	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Lubichowo dotyczącej działki nr 123/2 we wsi Wilcze Błota	30.07.1999	X/75/99
29	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki geodezyjnej nr 66/4 we wsi Bietowo w gminie Lubichowo	23.03.2011	V/34/2011
30	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru części działek geodezyjnych nr 263 i 264 w Lubichowie w gminie Lubichowo	23.03.2011	V/35/2011
31	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki geodezyjnej nr 176 w Bietowie i obszaru działki nr 1/4 obręb Lubichowo, w gminie Lubichowo	31.08.2011	VIII/52/2011
32	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki geodezyjnej nr 53/4 w Lubichowie, gmina Lubichowo	24.09.2012	XXII/144/2012
33	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru części działki geodezyjnej nr 89/1 we wsi Bietowo gmina Lubichowo	24.09.2012	XXII/145/2012
34	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działek geodezyjnych nr 419/5, 419/6, 419/7, 419/8 i części działki geodezyjnej nr 419/9 we wsi Lubichowo gmina Lubichowo	24.09.2012	XXII/146/2012
35	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki geodezyjnej nr 46/22 we wsi Lubichowo gmina Lubichowo	24.09.2012	XXII/147/2012
37	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki geodezyjnej 186/1 we wsi Szteklina gmina Lubichowo	24.09.2012	XXII/149/2012
39	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, działek nr 413/1, 413/2, 413/3, 413/4, 413/8 i 413/9, części obrębu Lubichowo	28.01.2015	IV/19/2015
40	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, działki nr 177 części obrębu Bietowo	30.06.2015	X/56/2015
41	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, działki nr 5/16 części obrębu Bietowo	30.06.2015	X/57/2015
42	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, działki nr 88/3 części obrębu Zielona Góra	26.08.2015	XI/60/2015
44	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, części obrębu Smolniki	30.09.2015	XII/75/2015
45	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, części obrębu Smolniki	26.10.2016	XXIV/145/2016
46	w sprawie uchwalenia zmiany planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego dotyczącej działek nr 15, 16/1, 16/2, 16/4, 16/3, 18/2, 18/3, 17/2, 17/3 we wsi Szteklina gmina Lubichowo	22.02.2017	XXVIII/169/2017
47	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, części działki nr 128/4 w miejscowości Lipinki Królewskie obręb Zielona Góra	29.03.2017	XXIX/178/2017
48	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Lubichowo w gminie Lubichowo, działki nr 273/6, 273/7, 273/8, 273/9, 273/10, 273/11, 273/12, 273/13 oraz część działki nr 273/15	30.08.2017	XXXIII/199/2017
49	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, części obrębów Mermet i Wda	28.12.2017	XXXVII/221/2017
50	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, działek nr 29/5 i 29/6 oraz części działek nr 23 i 25 w obrębie Mościska	28.12.2017	XXXVII/222/2017
51	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo działek nr 544/4 i 545 w obrębie Lubichowo	28.12.2017	XXXVII/223/2017
52	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo część działki nr 469 w obrębie Lubichowo	27.12.2018	IV/18/2018

53	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu wsi Szteklín w gminie Lubichowo dotyczącego obszaru działki nr 16/12 i części działki nr 10/6 " zmiana dotycząca obecnej działki nr 10/17	28.02.2018	XXXIX/229/2018
54	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 119/8, 120, 121 (w części dotyczącej obecnie działek nr 119/9, do 119/19 i działek	28.02.2018	XXXIX/230/2018
55	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, części obrębu Ocypel	28.04.2021	XXX/198/2021
56	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki geodezyjnej nr 166/13 (przed podziałem), obręb Lubichowo, gm. Lubichowo	30.03.2022	XLIV/276/2022
57	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowa, obręb Mościska	30.04.2022	XXIV/277/2022
58	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, obręb Szteklín dz. nr 107/2 (przed podziałem) obecnie dz. nr 107/9	25.05.2022	XLVI/299/2022
59	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu Gminy Lubichowo, obręb Szteklín, działki geodezyjne nr 204/80, 204/81	28.09.2022	XLIX/324/2022
60	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo dz. nr 101 (przed podziałem) ,obręb Lubichowo	30.11.2022	LIII/339/2022
61	w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działki nr 98/5 obręb Ocypel, gm. Lubichowo	04.10.2023	LXIV/406/2023
62	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, obręb Lubichowo dz. nr 119/8, 120, 121 - w części dotyczącej obecnie działek geodezyjnych nr 119/9 do 119/19	27.12.2023	LXVII/431/2023
63	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, obręb Lubichowo dla obszaru działek geodezyjnych nr 419/5, 419/6, 419/7, 419/8 i części działki geodezyjnej nr 419/9 (przed podziałem), obecnie działki nr 419/8, 419/10-419/28	27.12.2023	LXVII/432/2023
64	w sprawie uchwalenia Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla fragmentu obrębu geodezyjnego Lubichowo obejmującego działki geod. 412/2, 412/3, 413/1, 413/2, 413/3, 413/8, 413/21, 413/20	11.09.2024	IV/25/2024
65	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo, części obrębu Ocypel w obszarze dotyczącym części działki nr 427/28	27.11.2024	VIII/48/2024
66	w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentu gminy Lubichowo obręb Szteklín w części dotyczącej działki nr 204/7	27.11.2024	VIII/49/2024

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY LUBICHOWO

6.1 CHARAKTERYSTYKA OGÓLNA GMINY

Gmina Lubichowo usytuowana jest w południowej części województwa pomorskiego. Jest położona w środkowej części powiatu starogardzkiego. Graniczy od północy z gminą Starogard Gdański, Zblewo oraz Kaliska, od wschodu z gminą Bobowo i Skórcz, a od południa z gminą Osiek oraz Osieczna.

W skład gminy wchodzi 12 wsi obrębowych, będących jednocześnie wsiami sołectkimi, które obejmują 24 miejscowości wiejskie.

Południowo-zachodni oraz północny obszar gminy leży na terenie mezoregionu Bory Tucholskie, natomiast część wschodnia znajduje się w zasięgu mezoregionu Pojezierze Starogardzkie. Większość obszaru gminy (około 60% całkowitej powierzchni) pokrywają lasy, a połowa z nich to Bory Tucholskie.

Ogólna powierzchnia gminy to 16 100 ha, z czego 32,77% to użytki rolne, 59,10% to użytki leśne, a 8,13% stanowią pozostałe grunty. Krajobraz gminy jest dość urozmaicony, gdyż występuje tu morena denna płaska, wśród której występują liczne zagłębienia - jeziora i stawy. Jako, że gmina ma charakter rolniczo - turystyczny, jej tereny znakomicie nadają się do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Wśród osobliwości przyrody można wymienić stare dęby we Wdeckim Młynie oraz wiekowe lipy w Lubichowie. Gminę wyróżnia nie tylko bogactwo lasów, ale także licznych jezior zamieszkiwanych przez różnorodne gatunki ryb. Występuje tu wiele gatunków ptactwa wodnego (łabędź niemy, czaple, kormorany, kaczki, żurawie). Rzeka, przepływająca przez teren gminy na odcinku ok. 17 km to rzeka Wda - szlak spływów kajakowych oraz idealne miejsce dla wędkarzy. Również na tej rzece znajdują się konstrukcje ochronno-lęgowe - żeremia bobrów.

Na terenie gminy nie znajduje się żaden rezerwat przyrody, park krajobrazowy, park narodowy, zespół przyrodniczo-krajobrazowy ani stanowisko dokumentacyjne. Obszary prawnie chronione w gminie stanowią:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Borów Tucholskich: płaska równina sandrowa urozmaicona przez dolinę rzeki Wdy oraz liczne zagłębienia wytopiskowe, "oczka" wodne oraz nieliczne jeziora rynnowe. Obszar ten porastają bory sosnowe z zachowanymi fragmentami starodrzewia. Teren Borów Tucholskich objęto ochroną głównie ze względu na bardzo rozległy i zwarty kompleks borów sosnowych, rosnących na właściwych im siedliskach. Stanowią one miejsce występowania licznych reliktywów roślinności z okresu borealnego,
- 4 użytki ekologiczne: „Lisie Jamy”, „Zgniłki”, „Jeleni Moczar” oraz jeden użytek bez nadanej nazwy,
- 15 pomników przyrody, w tym pojedyncze drzewa, grupy drzew oraz głąz narzutowy.

Oprócz powyższych obszarów prawnie chronionych na terenie gminy znajdują się również 2 obszary Natura 2000.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY LUBICHOWO ORAZ KRAJOBRAZ KULTUROWY MIEJSCOWOŚCI

Czasy prehistoryczne

Wszystkie stanowiska archeologiczne, z wyjątkiem kurhanu w Osowie Leśnym, należą do stanowisk płaskich, nie wyróżniających się w krajobrazie. Wykazują one ciągłość osadniczą już od epoki kamienia. Szczególnie dużo osad pradziejowych odkryto nad brzegami Wdy. W Zelgoszczy, na wschód od torów kolejowych, znaleziono dwa toporki kamienne sprzed 4-6 tys. lat. W Lubichowie, przy ul. Starogardzkiej, odkryto grób skrzynkowy datowany na lata 700 - 400 p.n.e. W Osowie Leśnym, nad brzegiem Wdy, zachował się menhir o wysokości ok. 2 m, będący pozostałością po cmentarzysku gockim (kamienny krąg) z II w. n.e. W Bietowie Kaliskach odnaleziono stare czółno, fragment miecza oraz róg z kości z około 500 r. n.e.

Wczesne średniowiecze

W okresie wczesnośredniowiecznym tereny gminy obejmowała pierwotna puszcza. Osadnictwo miało w tych czasach przeważnie charakter tymczasowy. Były to zapewne osady myśliwych, bartników czy smolarzy. W XII w. na terenie Pomorza Wschodniego wykształciła się lokalna dynastia książęca, której przedstawiciele rządili nim - początkowo jako namiestnicy książąt polskich - do 1295 r.

Pod koniec XII w. ziemie lubiszewska i świecka należały do księcia Grzymisława. Mściwój I, który w początkach XIII w. władał już całym księstwem Wschodniopomorskim, podzielił je pomiędzy czterech synów. Dzielnica lubiszewska (ze stolicą w Lubiszewie tczewskim) przypadła, po śmierci brata Warcisława, księciu Samborowi II. Dążenia jego starszego brata Świętopełka II do ponownego zjednoczenia całego Pomorza Wschodniego doprowadziły do walk z pozostałymi braćmi - Samborem i Raciborem. Sambor, który wielokrotnie musiał uchodzić ze swojego księstwa, zawarł przymierze z Krzyżakami i księciem kujawskim Kazimierzem. Krzyżacy pomogli mu zbudować nową stolicę - Tczew - a po zawarciu przez nich pokoju ze Świętopełkiem Sambor II odzyskał swoją dzielnicę. Książę Sambor II

ponownie utracił księstwo w wyniku wojny z Mściwojem II, synem Świętopelka II, w latach 1269-72. Schronił się wówczas u swojej córki Salomei i jej męża, księcia kujawskiego Siemomysła. Na wygnaniu zapisał w 1276 r. Krzyżakom ziemię gniewską. Po śmierci Sambora Krzyżacy wytoczyli w 1281 r. proces Mściwojowi II o zapisane ziemie. Uzyskali je w 1282 r. na mocy układu w Miliczu. Po śmierci Mściwoja II w 1295 r. Pomorze Wschodnie przeszło – na mocy układu z Kępna z 1282 r. – w ręce księcia wielkopolskiego Przemysła II, który władając już dwiema dzielnicami, koronował się w tym samym roku na króla Polski. Po śmierci Przemysła władzę nad jego dzielnicami objął Władysław Łokietek, utracił ją jednak na rzecz króla Czech Wacława II, który w 1300 r. został królem Polski. W wyniku jego śmierci w 1305 r. i śmierci jego syna Wacława III w roku następnym władzę odzyskał Łokietek.

Czasy krzyżackie (1308/1309 – 1466)

W ciągu 1308 i 1309 r. Krzyżacy, początkowo pod pozorem współdziałania z Łokietkiem przeciwko zagrożeniu brandenburskiemu, opanowali Pomorze Wschodnie. Ponieważ tereny południowo-zachodniego Kociewia nie posiadały w tym czasie rozwiniętej sieci osadniczej, Krzyżacy w połowie XIV w. rozpoczęli tam intensywną akcję osadniczą. Założyli wiele wsi, nadając im prawo magdeburskie. Po raz pierwszy występują wtedy w źródłach Lubichowo (1352), Zelgoszcz (1352), Zielona Góra (1373), Wdecki Młyn (1386), Bietowo (1402), Szteklin (1402), Osowo Leśne (1402).

W wyniku ówczesnych procesów osadniczych ukształtowała się struktura administracyjna i własnościowa, która przetrwała w zasadzie do XIX w. Większość obszaru gminy będąca wcześniej własnością książęcą przeszła w bezpośredni zarząd Krzyżaków. Obszary związane z Zelgoszczą i Wdeckim Młynem weszły w skład komturstwa gniewskiego, natomiast Lubichowo, Zielona Góra, Bietowo, Osowo Leśne zostały włączone do komturstwa grudziądzkiego. Na całym obecnym obszarze gminy jedynie Szteklin był wsią rycerską. Pod koniec XIV w. w Lubichowie zbudowano kościół filialny parafii zblewskiej.

Wojny polsko-krzyżackie doprowadziły do dewastacji znacznych obszarów Państwa Krzyżackiego. Szczególnie niszczące dla Kociewia były wyprawy wojsk królewskich z lat 1433–1435 (z udziałem czeskich husytów) oraz z lat 1454–1466 (wojna trzynastoletnia). Wiele wsi, które zostały przecież niedawno założone, całkowicie zniszczono.

Przynależność do Królestwa Polskiego (1466 - 1772)

Wojna 13-letnia zakończyła się II pokojem toruńskim w 1466 r. Kociewie, wraz z większością Pomorza Wschodniego, powróciło do Polski. Pod nowym władztwem nie zmieniono ukształtowanej za czasów krzyżackich struktury administracyjnej na terenach dzisiejszej gminy. Część wschodnia, podległa wcześniej komturstwu gniewskiemu, (Zelgoszcz, Wda) przypadła starostwu gniewskiemu, natomiast podlegająca komturstwu grudziądzkiemu (Lubichowo, Zielona Góra, Bietowo, Osowo Leśne) została podporządkowana starostwu grudziądzkiemu. W 1581 r. stanowiąca enklawę północno-zachodnia część starostwa grudziądzkiego, obejmująca m.in. Lubichowo, Zieloną Górę, Bietowo, Osowo Leśne, została przekształcona w starostwo niegrodowe borzechowskie.

Koniec XV, XVI w. i pierwsza połowa XVII wieku stanowiły dla większości ziem Rzeczypospolitej okres szybkiego rozwoju. Również północno-zachodnie Kociewie skorzystało z ówczesnej prosperity Odbudowują się i zasiedlają zniszczone wcześniej wsie. Trzebione są niezasiedlone dotąd połacie Borów Tucholskich. Powstały wtedy Wda (1609), Krępki (1609) i Smolniki.

„Potop” szwedzki (1655 - 1660) i najazd rosyjski na wschodnie ziemie Rzeczypospolitej (1654) w połowie XVII wieku doprowadził do chwilowego załamania się państwowości polskiej. Kryzys ten udało się przezwyciężyć w wyniku zaangażowania się w obronę wszystkich warstw społecznych, jednak ogromne zniszczenia wojenne zapoczątkowały stopniowy upadek gospodarczy i polityczny Polski. Kociewie nie było wyjątkiem i ciągłe przemarsze wojsk doprowadziły do katastrofalnych zniszczeń. Po pokoju oliwskim (1660) następuje powolna odbudowa zachodniej części Rzeczypospolitej. W tym czasie powstają m.in. Wilcze Błota (1660) i Ocypel (1664).

Czterdziestoletni okres pokoju na Pomorzu został przerwany następną wojną ze Szwecją - wielką wojną północną (1700-1721). Przemarsze wojsk, szczególnie dotkliwe w latach 1702-1709, oraz będąca ich wynikiem wielka epidemia dżumy doprowadziły do strat jeszcze większych niż „potop”. Niektóre miejscowości zostały zupełnie wyludnione. Powolny proces odbudowy dopiero w II połowie XVIII wieku doprowadził do przywrócenia przedwojennego stanu zasiedlenia. Jednym z efektów ówczesnego rozwoju było powstanie Mermetu (1764).

Zabór pruski (1772 - 1920)

W wyniku I rozbioru Polski (1772) Pomorze Wschodnie, z wyjątkiem Gdańska, znalazło się pod zaborem pruskim. Władze pruskie zreorganizowały strukturę administracyjną. Powstała rejencja gdańska, w której obręb wszedł powiat starogardzki z gminą Lubichowo w składzie. W 1853 powstała oddzielna parafia lubichowska, wyodrębniając ze zblewskiej. W XIX, a szczególnie na przełomie XIX i XX wieku, nastąpił szybki rozwój obszarów gminy, charakteryzujący się wzrostem liczby mieszkańców, rozbudową sieci komunikacyjnej oraz ekspansją usług, handlu, rzemiosła i drobnego przemysłu. W 1867 r. powstaje w Lubichowie kółko rolnicze. W 1905 r. wybudowana zostaje szosa Starogard - Lubichowo - Zblewo, a w 1908 r. linia kolejowa na trasie Skórcz - Szlachta. Rozwija się handel, powstają niewielkie zakłady produkcyjne, m.in. młyny i tartaki, a także ważna instytucja finansowa - Bank Ludowy w Lubichowie (1905). W wielu miejscowościach gminy powstają wtedy nowe budynki szkolne.

Mimo celowej polityki germanizacyjnej prowadzonej przez rząd pruski (około 20% ludności stanowią wówczas Niemcy, w znacznej części nowi osadnicy) następuje wzmocnienie się polskości na terenach Kociewia. Istotną rolę w tym procesie odegrało właśnie przyspieszenie rozwoju gospodarczego wzmocniające podstawy ekonomiczne ludności polskiej. Powstają polskie organizacje społeczno-gospodarcze, takie jak wspomniane lubichowskie kółko rolnicze, Bank Ludowy, założona w 1907 r. ochotnicza straż pożarna oraz chór „Cecylia”. Miejscowości gminy objął, rozwijający się na przełomie 1906 i 1907 r. w całym zaborze pruskim strajk szkolny, będącym protestem przeciwko całkowitej germanizacji szkoły (wprowadzenie nauczania religii wyłącznie w języku niemieckim). Akcja germanizacyjna zawodzi zarówno na gruncie walki z językiem polskim, jak też w próbach przewłaszczenia ziemi na rzecz osadników z głębi Niemiec.

Polska międzywojenna (1920 - 1939)

Na mocy traktatu wersalskiego (28.06.1919) znaczna część Pomorza wróciła w lutym 1920 r. do odrodzonej Polski. Powrót do Polski został upamiętniony zasadzeniem na boisku szkolnym w Lubichowie Lipy Niepodległości. We wrześniu 1920 powstał w Lubichowie Baon Zachodniej Straży Obywatelskiej (rozwiązany w połowie 1921 r.). Gmina Lubichowo wraz z powiatem starogardzkim, została włączona do województwa

pomorskiego ze stolicą w Toruniu. W II połowie lat 30-tych rozpoczęto budowę szosy z Warlubia przez Kościerzynę do Gdyni.

II wojna światowa (1939 - 1945)

Podczas wojny i okupacji zginęło 119 mieszkańców gminy, w tym 11 nauczycieli i 2 księży. Niemcy wysiedlili kilkaset osób w tym 176 mieszkańców Lubichowa, min. właścicieli sklepów, warsztatów, najbogatszych rolników. Niemcy rozpoczęli też akcję osiedlania, w miejsce wywiezionych Polaków, Niemców z Rumunii tzw. "Besarabów". Na terenie gminy działał silny ruch oporu, w Lubichowie miała siedzibę komórka Tajnej Organizacji Wojskowej „Gryf Pomorski”.

Okres powojenny

Gmina została wyzwolona na przełomie lutego i marca 1945 r. Podczas przejścia frontu zniszczone zostały w znacznym stopniu Osowo Leśne i Wda. Na terenie gminy działała w latach powojennych partyzantka niepodległościowa. W 1946 r. oddział Łupaszki rozbroił posterunek MO w Lubichowie. Odbudowa ze zniszczeń wojennych objęła w pierwszym rzędzie infrastrukturę - mosty na Wdzie, wiadukty w Zelgoszczy i Lubichowie (1957), sieć elektryczną (1946). W 1947 r. otwarto ośrodek zdrowia, a w 1967 r. oddano do użytku wodociąg w Lubichowie. Obecnie Lubichowo jest siedzibą gminy w powiecie starogardzkim w województwie pomorskim.

6.2 ZABYTKI NIERUCHOME I KRAJOBRAZ KULTUROWY GMINY

Pierwotnie wśród wiejskiej zabudowy dominowało budownictwo drewniane związane z regionem Kociewia. Charakterystyczne drewniane chałupy kociewskie wykonane były z ciosanych bierwion w konstrukcji wieńcowo-zrębowej, wiązane na węglach na tzw. rybi ogon, rzadziej występowały chałupy wzniesione w konstrukcji sumikowo-łątkowej. Dwuspadowe dachy o dużym kącie nachylenia poład zwykle kryte były słomą, trzcina lub drewnianym gontem. Do rzadkości należały dachy naczółkowe. Chaty rozplanowane były na rzucie prostokąta, w środku mieścił się charakterystyczny szeroki komin, wokół którego zgrupowane były izby. Niestety na terenie gminy praktycznie zanikł ten typ budownictwa drewnianego.

Największą grupą zabytków wpisanych do GEZ są przykłady domów murowanych, charakterystycznych dla zabudowy z czasów zaboru pruskiego. Budynki

mieszkalne najczęściej wznoszono z czerwonej cegły licówki, na kamiennym fundamencie, z wysoką ścianką kolankową z dachem o niskim kącie nachyleniu połąci, krytym papą. Elewacje nad oknami pierwszej kondygnacji przecinał gzyms ząbkowy lub gzyms z cegieł na rąbek. Otwory okienne i drzwiowe zwieńczone były łukiem odcinkowym. Na osi elewacji frontowej w niektórych przypadkach znajdowała się facjata kryta dachem dwuspadowym, czasami przed elewację wysunięty był ryzalit pozorny zwieńczony facjata. Spotykane są również budynki z czerwonej cegły z wysokim dachem dwuspadowym (czasami z naczółkami) krytym dachówką ceramiczną (esówką lub zakładkową).

W gminnej ewidencji zabytków nie znajdują się obiekty upamiętniające lokalne wydarzenia historyczne, ważne osobistości, a także obiekty architektury obronnej i zabytki techniki. Na terenie gminy Lubichowo brak jest zabytków wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa, Listę Skarbów Dziedzictwa, Pomników Historii, a także parków kulturowych. Wójt Gminy Lubichowo Zarządzeniem nr 76/2011 z dnia 21 grudnia 2011r. ustanowił Gminną Ewidencję Zabytków. Spośród najważniejszych zabytków należy wyróżnić te wpisane do rejestru zabytków:

- 1) zespół dworski w Szteklinie z folwarkiem (dwór, spichlerz, obora) nr rej 840, dawny 725 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 07.11.1975r.
- 2) kościół parafialny p.w. św. Jakuba Apostoła Starszego i plebania w Lubichowie nr. rej.1690, dawny 1203 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku z dnia 18.08.1999r.
- 3) obiekt o własnej formie krajobrazowej - kurhan w Osowie Leśnym, cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich wpisane do rejestru zabytków - dec. Nr 130/ Archeol.z dn. 13.03.1971r.

Dwór w Szteklinie

Dwór z zespołem zabudowań folwarcznych, usytuowany jest na szczycie wzniesienia ponad obniżeniem terenu nad kanałem łączącym dwa jeziora - Szteklin i Sumińskie; w obniżeniu tym usytuowana była historyczna wieś Na skłonie wzniesienia, nad kanałem i na obszarze między dworem a drogą Radziejewo-Lubichowo

usytuowany jest stary ogród o charakterze częściowo naturalistycznym. W skład zespołu dworskiego z zabudowaniami wchodzi:

- budynek mieszkalny zamykający dziedziniec dworski od wschodu
- budynek dawnego spichlerza (obecnie mieszkalny) - usytuowany na północ od budynku dworskiego w narożni płn.-wsch. dawnego dziedzińca
- budynek dawnej stajni i wozowni, nast. obora, obecnie pracownia z częścią gospodarczą i mieszkalną
- ogród z elementami naturalistycznymi we wschodniej i południowej części działki; brama wjazdowa zachowała się na południe od dworu, przy drodze Radziejewo-Lubichowo; wejście na teren zespołu prowadziło też z zespołu zabudowy wiejskiej, od wschodu, poprzez kładkę na kanale (nie istniejącą i groblą obsadzoną drzewami (zachowana)

Historycznie układ zespołu dopełniała drewniana stodoła zamykająca dziedziniec dworski od zachodu; w narożni płn.-wsch., za spichlerzem znajdował się niegdyś krochmalnia, po której zachowały się resztki fundamentów.

Budynek dworu założony na planie prostokąta, dwutraktowy o symetrycznym rozkładzie pomieszczeń. Na osi sień z klatką schodową i salon. Fundamenty z kamienia - ciosy granitowe. Pokrycie dachowe - dachówka esówka. Więźba dachowa - drewniana, krokwiowo-płatwiowa z podwójnym stolcem. Stropy i sufity - drewniane, belkowe; nad piwnicą bez podsufitki, w sieni i kuchni belkowy, z deskowym sufitem - belki profilowane, deski stropu wsuwane, ułożone nakładkowo; w pokojach stropy zastąpiono sufitami tynkowanymi (w pomieszczeniu płd.-wsch. sufit z fasetką), w dwóch pomieszczeniach zachowane rozety stiukowe z polichromią, sufity pobielone. Posadzki i podłogi - posadzka ganku od frontu z gresu, ganku pod pergolą - kamienna, współczesne; w sieni współczesna posadzka kamienna z wapienia łamanego, w kuchni i pomieszczeniu gospodarczym posadzka z cegły na płask, pokryta żywicą syntetyczną, w pozostałych pomieszczeniach parteru - podłogi z desek modrzewiowych Schody - schody zewnętrzne wejściowe - z okładziną z gresu. prowadzące na ganek od południa - kamienne, schody wewnętrzne - drewniane, w sieni - zabiegowe z balustradą z toczonymi dekoracyjnie tralkami. Drzwi - wejściowe od zachodu dwuskrzydłowe z nadświetlem, skrzydła współczesne z diagonalnie ułożonych desek w ramie, nabijane ćwiekami; od ogrodu i na ganek płd. - drzwi dwuskrzydłowe podwójne: zewnętrzne płycinowe, wewnętrzne płycinowe, sześć- i ośmiokwaterowo przeszklone w górnej

partii; do przybudówki - jednoskrzydłowe z desek poziomych w ramie; drzwi wewnętrzne dwu- i jednoskrzydłowe, płycinowe, w pomieszczeniach od strony ogrodu troje drzwi z drewnianymi supraportami o klasycyzującej formie. Okna - drewniane, wymienione, w przyziemiu dwuskrzydłowe, o skrzydłach czterokwaterowych, okna po obu stronach drzwi wejściowych jednoskrzydłowe, czterokwaterowe. w szczytach okna dwuskrzydłowe, sześciokwaterowe i jednoskrzydłowe trójkwaterowe; okno nad gankiem półokrągłe z podziałem w formie "słoneczka", od wschodu w osi duże okno lukarny o formie "wolego oka".

Kościół pw. św. Jakuba Apostoła w Lubichowie

Kościół znajduje się w centrum Lubichowa, w miejscu wcześniejszego, drewnianego kościoła z 1741 r. Usytuowany jest po południowej stronie ul. Starogardzkiej, znacznie cofnięty względem linii zabudowy ulicy. Budowla nie jest orientowana; wejście do kościoła znajduje się od strony północnej. Teren kościelny jest ogrodzony. Ogrodzenie współczesne składa się z czworobocznych słupków kamiennych, pomiędzy którymi znajdują się kraty z prętów stalowych. W narożniku północno-wschodnim zachowany jest fragment pierwotnego ogrodzenia - pełny mur ceglany, nieotynkowany, z czworobocznymi słupkami zwieńczonymi namiotowymi daszkami betonowymi. Główna brama i wejście na teren kościelny znajdują się w zachodnim odcinku ogrodzenia, od strony alei prowadzącej do cmentarza. Aleja posiada wartości zabytkowe, zachowane jest starodrzewie.

Na południe od kościoła znajduje się plebania, poprzedzona od strony kościoła rozległym ogrodem. Zachowana jest furtka prowadząca z ogrodu do kościoła. Na terenie ogrodu i przylegającym do kościoła częściowo zachowane są drzewa o wartości zabytkowej. Kościół pierwotnie otoczony był cmentarzem przykościelnym, który obecnie został zlikwidowany. Pozostały jedynie dwa odnowione groby kapłanów oraz obelisk ku czci ofiar Szpęgawska. Za plebanią, od strony południowej, znajduje się rozległy plac gospodarczy. Zachowane są dwa budynki gospodarcze: mniejszy, bezpośrednio przy plebanii (ubikacje, pralnia?), oraz większy, usytuowany wzdłuż zachodniej granicy placu. Za placem gospodarczym, w kierunku południowym, poprzedzony niewielkim polem uprawnym, znajduje się cmentarz parafialny.

Kościół jest jednonawowy, z transeptem i prostokątnym prezbiterium z płytką apsydą na osi. Nawa jest trzyprzęsłowa. Od północy do nawy dobudowana jest część

mieszcząca trzy kruchty, zlicowana z obrysem murów nawy i odpowiadająca głębokości jednego przęsła. Nad centralną częścią transeptu znajduje się wieża na planie kwadratu. Transept ma krótkie, jednoprzęsłowe ramiona, a na skrzyżowaniu nawy i transeptu znajduje się kopuła na planie koła. Prezbiterium jest płytkie, jednoprzęsłowe; po obu jego stronach znajdują się prostokątne przybudówki – od wschodu zakrystia, od zachodu pierwotnie salki katechetyczne, obecnie pomieszczenia gospodarcze.

Bryła budynku jest masywna i zwarta. Nawa, transept i prezbiterium mają jednakową wysokość i są kryte dachami czterospadowymi z przypustnicami; kalenice dachów utrzymane są na jednakowym poziomie. Nad apsydą prezbiterium znajduje się dach stożkowy, natomiast wieża czworoboczna kryta jest dachem namiotowym o niewielkim nachyleniu połaci. Przybudówki południowe są znacznie niższe, jednoprzypiętrowe z podpiwniczeniem, z dachami dwuspadowymi. Sygnaturka jest wieloboczna, z hełmem baniastym, zwieńczonym kulą z krzyżem.

Elewacje kościoła są tynkowane tynkiem gładkim w kolorze szarym. Elementy dekoracyjne, takie jak gzymsy i portal, malowane są na biało. Na wszystkich narożach budynku znajdują się pilastry w formie trzech czwartkowych wałków. Pod każdym oknem w tynku wykonane są pionowe żłobienia w formie dwóch rowków. Bryła spoczywa na licowanym, spoinowanym cokole kamiennym, zwieńczonym profilowanym gzymsem wieńczącym. Pod okapem dachowym znajduje się silnie wysunięty, profilowany gzyms nadokapowy, wsparty na szerokim, gładkim fryzie wyodrębnionym płytko w tynku elewacji. Podobne zwieńczenie posiada wieża frontowa – na osi każdej elewacji fryz jest wyniesiony w formie trójkąta. Okna ujęte są w opaski opisane powyżej.

WYKAZ OBIEKTÓW ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW Z TERENU GMINY LUBICHOWO

LP	OBRĘB	ULICA/OSIEDLE/ MIEJSCOWOŚĆ	NR	OBIEKT
1	Osowo Leśne	Baby	1	leśniczówka
2	Bietowo	Bietowo	13a	dwór z parkiem
3	Bietowo	Bietowo	13	dom mieszkalny
4	Bietowo	Kaliska	26	poniatówka

5	Bietowo	Kaliska	27	poniatówka
6	Bietowo	Kaliska	28	poniatówka
7	Bietowo	Kaliska	30	stodoła
8	Bietowo	Kaliska	32	poniatówka
9	Bietowo	Kaliska	32	stodoła
10	Bietowo	Kaliska	33	stodoła
11	Bietowo	Kaliska	35	poniatówka
12	Bietowo	Kaliska	35	budynek gospodarczy
13	Bietowo	Kaliska	37	stodoła
14	Bietowo	Kaliska	38	poniatówka
15	Bietowo	Kaliska	38	stodoła
16	Bietowo	Kaliska	38	budynek gospodarczy
17	Bietowo	Kaliska	39	poniatówka
18	Bietowo	Kaliska	39	stodoła
19	Bietowo	Kaliska	47	dom mieszkalny
20	Lubichowo	Brzózki	1	leśniczówka
21	Lubichowo	Brzózki	1	budynek gospodarczy leśniczówki
22	Zielona Góra	Budy	4	dom mieszkalny
23	Zielona Góra	Budy	5	dom mieszkalny
24	Zielona Góra	Budy	5	budynek gospodarczy
25	Ocypel	Krampka	-	wiadukt
26	Ocypel	Krampka	3	dom mieszkalny
27	Ocypel	Krampka	5	dom mieszkalny
28	Ocypel	Krampka	6	dom mieszkalny
29	Ocypel	Krampka	7	dom mieszkalny
30	Ocypel	Krampka	9	dom mieszkalny
31	Ocypel	Krampka	10	dom mieszkalny
32	Smolniki	Lasek (Bojanowo)	1	leśniczówka
33	Smolniki	Lasek (Bojanowo)	2	budynek gospodarczy leśniczówki
34	Lubichowo	-	-	układ ruralistyczny
35	Lubichowo	Dworcowa	53	zespół dworca PKP
36	Lubichowo	Dworcowa	1/3	dom mieszkalny
37	Lubichowo	Dworcowa	5	dom mieszkalny
38	Lubichowo	Dworcowa	6	dom mieszkalny
39	Lubichowo	Dworcowa	15	szkoła
40	Lubichowo	Dworcowa	18	dom mieszkalny
41	Lubichowo	Dworcowa	19	dom mieszkalny
42	Lubichowo	Dworcowa	23	dom mieszkalny
43	Lubichowo	Dworcowa	25	dom mieszkalny
44	Lubichowo	Dworcowa	26	dom mieszkalny
45	Lubichowo	Dworcowa	27	dom mieszkalny
46	Lubichowo	Dworcowa	31	dom mieszkalny

47	Lubichowo	Dworcowa	32	dom mieszkalny
48	Lubichowo	Dworcowa	32	budynek gospodarczy
49	Lubichowo	Dworcowa	37	dom mieszkalny
50	Lubichowo	Dworcowa/Wdecka	-	młyn
51	Lubichowo	Dworcowa	40	dom mieszkalny
52	Lubichowo	Dworcowa	41	dom mieszkalny
53	Lubichowo	Dworcowa	49	dom mieszkalny
54	Lubichowo	Dworcowa	51	budynek gospodarczy
55	Lubichowo	Jeziorna	3	dom mieszkalny
56	Lubichowo	Jeziorna	3	budynek gospodarczy
57	Lubichowo	Leśna	12	Nadleśnictwo
58	Lubichowo	6 Marca	5	dom mieszkalny
59	Lubichowo	Słoneczna	-	cmentarz ewangelicki
60	Lubichowo	Słoneczna	-	młyn
61	Lubichowo	Słoneczna	2	dom mieszkalny
62	Lubichowo	Słoneczna	4	dom mieszkalny
63	Lubichowo	Starogardzka	2	dom mieszkalny
64	Lubichowo	Starogardzka	5	przedszkole
65	Lubichowo	Starogardzka	6	dom mieszkalny
66	Lubichowo	Starogardzka	7	dom mieszkalny
67	Lubichowo	Starogardzka	8	dom mieszkalny
68	Lubichowo	Starogardzka	9	bank
69	Lubichowo	Starogardzka	10	dom mieszkalny
70	Lubichowo	Starogardzka	11	dom mieszkalny
71	Lubichowo	Starogardzka	12	dom mieszkalny
72	Lubichowo	Starogardzka	12	budynek gospodarczy
73	Lubichowo	Starogardzka	18	kościół p.w. św. Jakuba Ap.
74	Lubichowo	Starogardzka	-	cmentarz przykościelny
75	Lubichowo	Starogardzka	18	plebania
76	Lubichowo	Starogardzka	18	budynek gospodarczy
77	Lubichowo	Starogardzka	18	budynek gospodarczy
78	Lubichowo	Starogardzka/Ks. Lorenza	-	cmentarz katolicki
79	Lubichowo	Starogardzka	20	dom mieszkalny
80	Lubichowo	Starogardzka	23	dom mieszkalny
81	Lubichowo	Starogardzka	25	dom mieszkalny
82	Lubichowo	Starogardzka	26	dom mieszkalny
83	Lubichowo	Starogardzka	27	dom mieszkalny
84	Lubichowo	Starogardzka	28	dom mieszkalny
85	Lubichowo	Starogardzka	29	dom mieszkalny
86	Lubichowo	Starogardzka	31	dom mieszkalny
87	Lubichowo	Starogardzka	33	dom mieszkalny

88	Lubichowo	Starogardzka	34	dom mieszkalny
89	Lubichowo	Starogardzka	36	dom mieszkalny
90	Lubichowo	Starogardzka	37	dom mieszkalny
91	Lubichowo	Starogardzka	38	dom mieszkalny
92	Lubichowo	Starogardzka	39	dom mieszkalny
93	Lubichowo	Starogardzka	41	dom mieszkalny
94	Lubichowo	Starogardzka	43	dom mieszkalny
95	Lubichowo	Starogardzka	44	dom mieszkalny
96	Lubichowo	Starogardzka	45	dom mieszkalny
97	Lubichowo	Starogardzka	47	dom mieszkalny
98	Lubichowo	Starogardzka	48	dom mieszkalny
99	Lubichowo	Starogardzka	51	dom mieszkalny
100	Lubichowo	Starogardzka	65	dom mieszkalny
101	Lubichowo	Zblewska	11	dom mieszkalny
102	Lubichowo	Zblewska	30	zbiorcza szkoła gminna
103	Mermet	Os. Mały Mermet	31	dom mieszkalny
104	Mermet	Os. Mały Mermet	32	dom mieszkalny
105	Mermet	Os. Mały Mermet	33	dom mieszkalny
106	Mermet	Mermet (Os. Wiosełka 57)	1	dom mieszkalny
107	Mermet	Mermet (Os. Wiosełka)	2	dom mieszkalny
108	Mermet	Mermet (Os. Wiosełka 52)	5	dom mieszkalny
109	Mermet	Mermet (Os. Wiosełka 77)	6	dom mieszkalny
110	Mermet	Mermet (Os. Wiosełka 78)	8	dom mieszkalny
111	Mermet	Mermet (Os. Wiosełka 80)	9	dom mieszkalny
112	Mermet	Mermet (Os. Dolne 1)	11	dom mieszkalny
113	Mermet	Mermet (Os. Mały Mermet 3)	13	dom mieszkalny
114	Mościska	Mościska	-	kapliczka z ogrodzeniem
115	Mościska	Mościska	23	dom mieszkalny
116	Mościska	Mościska	23	budynek gospodarczy
117	Mościska	Mościska	28	przedszkole
118	Mościska	Mościska	28	budynek gospodarczy
119	Ocypel	-	-	układ ruralistyczny
120	Ocypel	Bagienna	6	dom mieszkalny
121	Ocypel	Dworcowa	1	dom mieszkalny
122	Ocypel	Kociewska	2	dom mieszkalny
123	Ocypel	Kociewska	6	dom mieszkalny

124	Ocypel	Kociewska	7	dom mieszkalny
125	Ocypel	Kociewska	13	dom mieszkalny
126	Ocypel	Kociewska	14	dom mieszkalny
127	Ocypel	Kociewska	23	dom mieszkalny
128	Ocypel	Kociewska	29	dom mieszkalny
129	Ocypel	Kociewska	32	dom mieszkalny
130	Ocypel	Kociewska	33	dom mieszkalny
131	Ocypel	Kociewska	36	dom mieszkalny
132	Ocypel	Kociewska	41	dom mieszkalny
133	Ocypel	Kociewska	42	dom mieszkalny
134	Ocypel	Kociewska	43	dom mieszkalny
135	Ocypel	Kociewska	56	dom mieszkalny
136	Ocypel	Leśna	1	dom mieszkalny
137	Ocypel	Leśna	2	dom mieszkalny
138	Ocypel	Leśna	6	dom mieszkalny
139	Ocypel	Leśna	22	dom mieszkalny
140	Ocypel	Lubichowska	2	dom mieszkalny
141	Ocypel	Lubichowska	11	dom mieszkalny
142	Ocypel	Łąkowa	2	dom mieszkalny
143	Ocypel	Łąkowa	3	dom mieszkalny
144	Ocypel	Łąkowa	4	dom mieszkalny
145	Ocypel	Łąkowa	6	dom mieszkalny
146	Ocypel	Składnicowa	1	dworzec kolejowy
147	Ocypel	Składnicowa	1	bud. gosp.,WC w zespole dworca
148	Ocypel	Składnicowa	-	wieża ciśnień w zespole dworca
149	Ocypel	Składnicowa	1a	dom mieszkalny
150	Ocypel	Stolarska	6/8	dom mieszkalny
151	Ocypel	Stolarska	9	dom mieszkalny
152	Ocypel	Stolarska	11	dom mieszkalny
153	Ocypel	Szkolna	4	dom mieszkalny
154	Ocypel	Szkolna	7	dom mieszkalny
155	Ocypel	Szkolna	11	dom mieszkalny
156	Ocypel	Wczasowa	1/3	dom mieszkalny
157	Ocypel	Wczasowa	2	dom mieszkalny
158	Ocypel	Wczasowa	4	dom mieszkalny
159	Ocypel	Wczasowa	8	dom mieszkalny
160	Ocypel	Wczasowa	9	dom mieszkalny
161	Ocypel	Wczasowa	10	dom mieszkalny
162	Ocypel	Wczasowa	12	dom mieszkalny
163	Ocypel	Wczasowa	16	dom mieszkalny
164	Ocypel	Wczasowa	23	dom mieszkalny
165	Ocypel	Zakładników	4	dom mieszkalny

166	Osowo Leśne	-	-	układ ruralistyczny
167	Osowo Leśne	Osowo Leśne	-	cmentarz
168	Osowo Leśne	Osowo Leśne	2	dom mieszkalny
169	Osowo Leśne	Osowo Leśne	7	dom mieszkalny
170	Osowo Leśne	Osowo Leśne	11	dom mieszkalny
171	Osowo Leśne	Osowo Leśne	13	dom mieszkalny
172	Osowo Leśne	Osowo Leśne	19	dom mieszkalny
173	Osowo Leśne	Osowo Leśne	19	budynek gospodarczy
174	Osowo Leśne	Osowo Leśne	27	dom mieszkalny
175	Osowo Leśne	Osowo Leśne	34	dom mieszkalny
176	Osowo Leśne	Osowo Leśne	36	dom mieszkalny
177	Osowo Leśne	Osowo Leśne	36	budynek gospodarczy
178	Osowo Leśne	Osowo Leśne	41	dom mieszkalny, d. szkoła
179	Osowo Leśne	Osowo Leśne	44	dom mieszkalny
180	Osowo Leśne	Osowo Leśne	46	dom mieszkalny, d. szkoła
181	Osowo Leśne	Osowo Leśne	46	budynek gospodarczy
182	Osowo Leśne	Osowo Leśne	49	dom mieszkalny
183	Osowo Leśne	Osowo Leśne	64	dom mieszkalny
184	Osowo Leśne	Osowo Leśne	101	dom mieszkalny
185	Osowo Leśne	Osowo Leśne	101	budynek gospodarczy
186	Smolniki	Smolniki	-	krzyż przydrożny
187	Smolniki	Smolniki	1	dom mieszkalny
188	Smolniki	Smolniki	1	budynek gospodarczy
189	Smolniki	Smolniki	2	dom mieszkalny
190	Smolniki	Smolniki	2	budynek gospodarczy
191	Smolniki	Smolniki	3	dom mieszkalny
192	Smolniki	Smolniki	4	dom mieszkalny
193	Smolniki	Smolniki	4	budynek gospodarczy
194	Smolniki	Smolniki	5	dom mieszkalny
195	Smolniki	Smolniki	5	budynek gospodarczy
196	Smolniki	Smolniki	6	dom mieszkalny
197	Smolniki	Smolniki	10	dom mieszkalny
198	Smolniki	Smolniki	11	dom mieszkalny
199	Smolniki	Smolniki	12	dom mieszkalny
200	Smolniki	Smolniki	14	dom mieszkalny
201	Smolniki	Smolniki	14 a	dom mieszkalny, d. szkoła
202	Smolniki	Smolniki	14a	budynek gospodarczy
203	Smolniki	Smolniki	15	dom mieszkalny
204	Smolniki	Smolniki	16	dom mieszkalny
205	Smolniki	Smolniki	17	dom mieszkalny
206	Smolniki	Smolniki	18	dom mieszkalny

207	Smolniki	Smolniki	19	dom mieszkalny
208	Smolniki	Smolniki	19	budynek gospodarczy
209	Smolniki	Smolniki (Os. Przy Rzece 5)	20	dom mieszkalny
210	Smolniki	Smolniki	21	dom mieszkalny
211	Smolniki	Os. Przy Rzece	22	dom mieszkalny
212	Smolniki	Smolniki (Os. Przy Rzece)	23	dom mieszkalny
213	Smolniki	Smolniki	24	dom mieszkalny
214	Smolniki	Smolniki	26	dom mieszkalny
215	Smolniki	Smolniki	26	budynek gospodarczy
216	Smolniki	Smolniki	27	dom mieszkalny
217	Smolniki	Smolniki	28	dom mieszkalny
218	Smolniki	Smolniki	30	dom mieszkalny
219	Szteklin	Szteklin (ul. Radziejewska)	24	dwór z parkiem
220	Szteklin	Szteklin (ul. Radziejewska)	24	bud. gosp. przy dworze
221	Szteklin	Szteklin (ul. Radziejewska)	24	bud. gosp. przy dworze
222	Szteklin	Szteklin (ul. Sumińska 8)	22	dom mieszkalny
223	Szteklin	Szteklin (ul. Sumińska 8)	22	budynek gospodarczy
224	Szteklin	Szteklin (ul. Sumińska 8)	22	budynek gospodarczy
225	Szteklin	Szteklin (ul. Sumińska 10)	23	dom mieszkalny
226	Wda	Działkowa	1	dom mieszkalny
227	Wda	Główna	2	dom mieszkalny
228	Wda	Główna	4	kościół p.w. Najśw. Serca Pana Jezusa
229	Wda	Główna	4	plebania
230	Wda	Główna	4	budynek gospodarczy
231	Wda	Główna	-	cmentarz parafialny
232	Wda	Główna	6	dom mieszkalny
233	Wda	Główna	10	dom mieszkalny
234	Wda	Główna	18	dom mieszkalny
235	Wda	Główna	18	budynek gospodarczy
236	Wda	Główna	21	dom mieszkalny
237	Wda	Główna	23	dom mieszkalny
238	Wda	Główna	26	dom mieszkalny
239	Wda	Łąkowa	2	dom mieszkalny
240	Wda	Łąkowa	6	dom mieszkalny
241	Wda	Łąkowa	7	dom mieszkalny

242	Wda	Łąkowa	9	dom mieszkalny
243	Wda	Nadrzeczna	1	dom mieszkalny
244	Wda	Nadrzeczna	4	dom mieszkalny
245	Wda	Nadrzeczna	6	dom mieszkalny
246	Wda	Nadrzeczna	8	dom mieszkalny
247	Wda	Nadrzeczna	17	dom mieszkalny
248	Wda	Nadrzeczna	21	dom mieszkalny
249	Wda	Nadrzeczna	23	dom mieszkalny
250	Wda	Smolnicka	9	dom mieszkalny
251	Wda	Wdecki Młyn	1	dwór z parkiem
252	Wda	Wdecki Młyn	-	cmentarz
253	Wda	Wdecki Młyn	5	leśniczówka
254	Wda	Wdecki Młyn	5	bud. gospodarczy leśniczówki
255	Wda	Wdecki Młyn	5	bud .gospodarczy leśniczówki
256	Wilcze Błota	Wilcze Błota	9	dom mieszkalny
257	Wilcze Błota	Wilcze Błota	19	budynek gospodarczy
258	Zelgoszcz	-	-	układ ruralistyczny
259	Zelgoszcz	Zelgoszcz	-	cmentarz żołnierzy napoleońskich
260	Zelgoszcz	Bosa	4	dom mieszkalny
261	Zelgoszcz	Bosa	10	dom mieszkalny
262	Zelgoszcz	Bosa	17	dom mieszkalny
263	Zelgoszcz	Bosa	19	dom mieszkalny
264	Zelgoszcz	Bosa	21/23	dom mieszkalny
265	Zelgoszcz	Główna	7	dom mieszkalny
266	Zelgoszcz	Główna	20	dom mieszkalny
267	Zelgoszcz	Główna	25	dom mieszkalny
268	Zelgoszcz	Główna	28	dom mieszkalny
269	Zelgoszcz	Główna	46	dom mieszkalny
270	Zielona Góra	Zielona Góra	-	cmentarz ewangelicki
271	Zielona Góra	Zielona Góra	1	dom mieszkalny
272	Zielona Góra	Zielona Góra	8	dom mieszkalny, d. szkoła
273	Zielona Góra	Zielona Góra	8	budynek gospodarczy
274	Zielona Góra	Zielona Góra	11	dwór z parkiem
275	Zielona Góra	Zielona Góra	11	budynek gospodarczy
276	Zielona Góra	Zielona Góra	11	budynek gospodarczy

Należy podkreślić, że zgodnie z art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminna ewidencja zabytków jest podstawą opracowywania gminnych programów opieki nad zabytkami

6.3 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Z terenu gminy do rejestru zabytków ruchomych województwa pomorskiego wpisano barokowe i rokokowe wyposażenie sakralne kościoła pw. św. Jakuba w Lubichowie.

6.4 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Na terenie gminy Lubichowo zlokalizowano przynajmniej kilkadziesiąt stanowisk archeologicznych. W chwili obecnej trwają prace nad uporządkowaniem zasobu archeologicznego z terenu gminy oraz opracowaniem kart ewidencyjnych.

Stanowiska archeologiczne jako istotny element dziedzictwa oraz krajobrazu kulturowego podlegają ochronie na mocy przepisów prawa międzynarodowego (Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, Europejska Konwencja Krajobrazowa) i tworzonego w ich duchu prawa krajowego (m.in. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi), które zobowiązują do ich trwałego zachowania (jeśli to możliwe – na miejscu), uwzględnienia

zadań ochronnych w procesie planowania przestrzennego, a jeśli niemożliwa jest trwała ochrona - metodycznego przebadania i zadokumentowania warstw kulturowych (warstw tworzących się w trakcie użytkowania przez człowieka danego terenu) oraz zakonserwowania i zabezpieczenia pozyskanych archeologicznych zabytków ruchomych.

Do trwałego zachowania dziedzictwa archeologicznego zobowiązuje przede wszystkim Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, której zapis art. 4 pkt. II mówi, że każda strona zobowiązuje się do stosowania środków fizycznej ochrony dziedzictwa archeologicznego zapewniając, stosownie do okoliczności, konserwację i zachowanie dziedzictwa archeologicznego, jeżeli jest to możliwe na miejscu. Mając na uwadze fakt, iż zgodnie z art. 91 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483) ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy, oraz że Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego została ratyfikowana przez stronę polską i wprowadzona do krajowego obrotu prawnego (Dz.U. 1996 nr 120 poz. 564), ochrona dziedzictwa archeologicznego w miejscu występowania jest obowiązkiem ustawowym.

Do trwałego zachowania powinny zostać przeznaczone przede wszystkim stanowiska archeologiczne o dużej wartości naukowej, objęte wpisem do rejestru zabytków oraz wszystkie stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej (bez względu na prawną formę ochrony), które oprócz wartości naukowej posiadają także duże znaczenie ekspozycyjne wzbogacające krajobraz kulturowy i będące trwałym naziemnym świadectwem życia i działania populacji minionych epok. W ich obrębie powinny być dozwolone jedynie niezbędne prace zabezpieczające, konserwujące, rewaloryzacyjne oraz naukowo-badawcze przy zachowaniu przepisów odrębnych. Zagospodarowanie stanowisk o własnej formie terenowej na cele użytkowe (turystyczne, rekreacyjne, dydaktyczne) powinno być dopuszczalne jedynie przy uwzględnieniu ich historycznego kontekstu oraz we współpracy z właściwym organem ochrony zabytków, na zasadach określonych przepisami odrębnymi.

Osobną grupę stanowią stanowiska płaskie nieobjęte wpisem do rejestru zabytków. Podstawowym zagrożeniem dla tych stanowisk są działania inwestycyjne i gospodarcze wiążące się z pracami ziemnymi, które powodują nieodwracalne

zniszczenie nawarstwień kulturowych oraz zalegających w nich ruchomych zabytków archeologicznych. W celu ochrony przed nieodwracalną utratą dziedzictwa kulturowego, działania inwazyjne należy poprzedzić badaniami ratowniczymi, w trakcie których warstwy kulturowe podlegają zadokumentowaniu, a zabytki ruchome – zabezpieczeniu i konserwacji. Zgodnie bowiem z art. 31 ust. 1a pkt. 2 cyt. Ustawy osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować roboty ziemne lub dokonać zmiany charakteru dotychczasowej działalności na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne, co doprowadzić może do przekształcenia lub zniszczenia zabytku archeologicznego, jest obowiązana, z zastrzeżeniem art. 82a ust. 1, pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

Istotnym narzędziem ochrony zabytków, w tym archeologicznych, są dokumenty planistyczne m.in. takie jak studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz tworzone na ich bazie plany miejscowe. Przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w połączeniu z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z jej aktami wykonawczymi dają szerokie uprawnienia organom administracji publicznej do wprowadzania zadań ochronnych. Zgodnie z art. 18 ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Zgodnie z art. 18 ust. 2 cyt. Ustawy, w koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

1. uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

2. określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.

Z kolei art. 19 ust. 3 cyt. ustawy mówi, że w studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. Przepisy te korespondują z §4 pkt. 6 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz.U. 2004 nr 118 poz. 1233) oraz §4 pkt 4 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz.U. 2003 nr 164 poz. 1587). Przepisy te można i należy wykorzystywać między innymi zakazując zabudowy lub prowadzenia działalności inwestycyjnej i gospodarczej na wybranych stanowiskach archeologicznych, powołując się na wspomniane wytyczne prawa międzynarodowego, zobowiązującego do możliwie najczęstszej ich trwałej miejscowej ochrony.

Przeznaczenie poszczególnych terenów musi uwzględniać potrzebę ochrony zabytków archeologicznych. Tereny występowania stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej lub wpisanych do rejestru zabytków nie mogą być przeznaczane pod jakąkolwiek działalność budowlaną, inwestycyjną czy gospodarczą (w tym rolną). W szczególności obszary występowania stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej powinny zostać przeznaczone do utworzenia zieleni urządzonej. Należy także zadbać o ich otoczenie, wytyczając odpowiednią strefę ochrony ekspozycji. Tereny, na których występują stanowiska archeologiczne płaskie (bez własnej formy terenowej), nieobjęte wpisem do rejestru zabytków mogą zostać przeznaczone pod działalność budowlaną, inwestycyjną i gospodarczą z zachowaniem odpowiednich przepisów odrębnych dotyczących prowadzenia niezbędnych badań archeologicznych.

W celu skutecznej ochrony zabytków archeologicznych konieczne jest ich ujęcie w gminnej ewidencji zabytków, która stanowi podstawę do dalszych działań ochronnych podejmowanych przez organy administracji publicznej. Sporządzenie

gminnej ewidencji zabytków archeologicznych jest niezbędne przede wszystkim dla właściwego wykonywania działań, o których mowa w art. 39 ust. 3 Prawa budowlanego. Zgodnie z tym przepisem, w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Procedura taka pozwala na kontrolę konserwatorską zamierzeń inwestycyjnych.

WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

1. - cmentarzysko płaskie w Osowie Leśnym, cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich wpisane do rejestru zabytków - nr C-168 (d. nr 130/ Archeol.) dec.

KI.IV/620/1188/71 z dn. 13.03.1971r.

6.5 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła. Na terenie całej ziemi starogardzkiej zachowały się liczne przykłady tradycyjnych kociewskich pieśni czy tańców.

Cennym dziedzictwem niematerialnym z terenów gminy jest zachowany dialekt kociewski. Badaniami nad gwarami kociewskimi zajmował się już na początku

XX w. Kazimierz Nitsch. Także ks. dr Bernard Sychta, badając kulturę ludową m.in. Kociewia, utrwał w swoich pracach specyfikę miejscowego języka.

Warto dodać, że Kociewie jest drugim co do wielkości zwartym etnicznie i kulturowo regionem Pomorza. Kociewiacy posiadają gwarę i kulturę nawiązującą do kultury chełmińsko-kujawskiej. Grupa ta wykazuje wpływ kulturowy na ludność zamieszkującą teren Borów Tucholskich i Kaszuby, dlatego pod względem językowym Kociewie zajmuje obszar większy aniżeli pod względem poczucia swojej zwartości. W grupie kociewskiej dają się wyodrębnić mniejsze grupy: Kociewiacy właściwi, Górale, Feteracy, Polanie (Polachy) i Kociewiacz z pogranicza borowiackiego, których właściwe Kociewie nazywa Lasakami, względnie Borowiakami. Na północy granicę Kociewia właściwego wyznaczają miejscowości Zduny, Linowiec, Skarszewy, na zachodzie Zblewo, Wda, na południu Głuche, Frąca, Twarda Góra, a na wschodzie szosa od Nowego do Gniewu, następnie koryto Wierzycy do miejscowości Brzeźno. Na wysokości Rajkowych granica opuszcza Wierzycę i biegnie ku Zdunom. Feteracy zamieszkują część obszaru dzisiejszej gminy Gniew i Pelplin. Północna grupa kociewska to grupa skarszewsko-tczewska tzw. Górale (ze względu na to, że zamieszkują teren wyżynny), południowa granica Górali przebiega od miejscowości położonych pośrodku gminy Pelplin, poprzez miejscowości południowej części gminy Subkowy i południowy skraj gminy Tczew, na koniec obejmując Skarszewy. Od północy z Góralami sąsiadują Polanie. Pas zachodni i południowy, zawarty między granicą właściwego Kociewia, a zasięgiem kociewskich cech wymowy, czyli granicą Borowiaków właściwych, posiada charakter przejściowy, jest to niewątpliwie teren wpływów kociewskich.

Wśród mieszkańców ziemi starogardzkiej zachowały się zwyczaje ściśle związane z rokiem liturgicznym Kościoła Katolickiego, a wynikające z bacznej obserwacji przyrody, pracy na roli i stosunków międzyludzkich. Są one w niektórych wypadkach różne od obyczajów spotykanych gdzie indziej na wsi w Polsce. Wśród nadal praktykowanych jest np.: zwyczaj tłuczenia butelek w domu panny młodej w przeddzień wesela, zwanym z niemiecka polterabendem lub płatanie w sylwestrową noc psot i figłów polegających na wyciąganiu sąsiadom furtki i bramy.

W związku z faktem zachowania wielu układów ruralistycznych te elementy krajobrazu są cennym przykładem zachowania dziedzictwa niematerialnego. Wieś kociewska w przeważającej większości ma układ ulicówki lub owalnicy. Rzadziej występuje typ rzędówki (zabudowa luźna zazwyczaj wzdłuż jednej strony drogi). Z

reguły wsie otoczone są rozproszoną zabudową, będącą efektem parcelacji gruntów w okresach zaborów, międzywojennym i powojennym.

Niematerialnymi elementami dziedzictwa kulturowego są także historyczne i geograficzne nazwy miejscowości, ich fragmentów, rzek, jezior czy części lasów, łąk i bagien.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT dla Gminy Lubichowo.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki i agroturystyki • Urozmaicona rzeźba krajobrazu, obecność terenów leśnych Borów Tucholskich • Dobra drogowa dostępność komunikacyjna • Bliskość siedziby powiatu • Bogata historia regionu • Ciekawe obiekty sakralne zachowane w dobrym stanie • Obecność interesującego założenia dworskiego w Szteklinie • Obecność historycznych nekropolii różnych wyznań oraz układów ruralistycznych, charakterystycznych dla regionu • Wartościowe układy ruralistyczne – Lubichowo, Ocypel, Zelgoszcz, Osowo Leśne • Obecność ciekawych szlaków turystycznych • Wykorzystywanie funduszy unijnych • Odbywające się regularnie imprezy 	<ul style="list-style-type: none"> • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Brak inwestycji i remontów, skutkujących destrukcją obiektów zabytkowych (cztery obiekty w ostatnich latach) • Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych • Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych • Utrata walorów zabytkowych przez wiele obiektów przebudowanych w ostatnich latach • Nie do końca zbadany zasób archeologicznego dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych przez nową

<p>kulturalne</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czystość środowiska naturalnego • Sąsiedztwo obszarów chronionego krajobrazu, terenów leśnych oraz rekreacyjnych • Często aktualizowana strona internetowa gminy, zawierająca informacje dotyczące historii oraz zabytków regionu • Zaktualizowana baza Gminnej Ewidencji Zabytków 	<p>zabudowę</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Rozwój turystyki jednodniowej oraz weekendowej • Powstawanie i rozwój nowych form rozwoju turystycznego, turystyka konna, rowerowa, piesza • Szersza promocja walorów kulturowych Gminy, w tym najważniejszych kościołów gminy • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby • Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym regionu • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych w sferze dziedzictwa kulturowego • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Komplementarność Programu Gminnego 	<ul style="list-style-type: none"> • Dalsza degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remoncie obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący degradację substancji zabytkowej • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Częściowy zanik tradycji i tożsamości lokalnej, związany ze zmianą stylu życia • Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu

z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Pomorskiego	
---	--

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY LUBICHOWO

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami z terenu Gminy. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jego dziedzictwa kulturowego, są zgodne z celami wskazanymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a także komplementarne w stosunku do pozostałych dokumentów strategicznych, takich jak studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz strategia rozwoju gminy. Podkreślić należy, że zdecydowana większość obiektów zabytkowych jest w rękach prywatnych, stąd Gmina ma bardzo niewiele możliwości wpływania na właścicieli.

PRIORYTET I - DBAŁOŚĆ O ZACHOWANIE ISTNIEJĄCYCH WALORÓW ZABYTKOWYCH

Cel szczegółowy I.1 Bezpośrednie wsparcie dla rewaloryzacji obiektów zabytkowych

Działania:

1. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków przy identyfikacji celów
2. Remonty i modernizacje obiektów będących pod administracją gminną: Do planowanych prac zaliczyć należy ocieplenie zewnętrzne i modernizacja fundamentów i stropu dachu; wymiana stolarki okiennej i drzwiowej; wymiana i uzupełnienie pokrycia dachowego; wymiana źródła ciepła. Na miarę środków finansowych oraz ewentualnego pozyskania funduszy zewnętrznych zakres inwestycyjny może ulec rozszerzeniu o dalsze elementy. Do obiektów takich należą m.in. szkoły, budynki mieszkalne i gospodarcze.

W ramach działania trzeba zwrócić uwagę na fakt, że trudno jest przewidywać budżet Gminy w perspektywie dalszej niż 2026 rok, jednak Gmina jest świadoma

swoich obowiązków w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i będzie swoje zadania sukcesywnie realizować.

Cel szczegółowy I.2 Dbalność o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Działania:

1. Ścisłe powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi Gminy
2. Objęcie szczególną ochroną zabytkowych układów ruralistycznych poszczególnych miejscowości
3. Odpowiednia konserwacja zabytkowej zieleni, stanowiącej krajobraz kulturowy
4. Bieżąca opieka nad cmentarzami i miejscami pamięci
5. Rozszerzanie zasobu dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez regularną aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków, inwentaryzację obiektów małej architektury, cmentarzy itp.

W ramach działania trzeba zwrócić uwagę na fakt, że przy aktualizacji i tworzeniu nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić problematykę ochrony środowiska kulturowego, historyczne podziały działek w obrębie układów ruralistycznych, a także zachować historyczne tereny zieleni komponowanej.

Cel szczegółowy I.3 Określanie warunków współpracy z właścicielami zabytków

Działania:

1. Przekazywanie właścicielom i dysponentom obiektów zabytkowych informacji o możliwościach pozyskiwania dodatkowego wsparcia finansowego (zwłaszcza z funduszy europejskich)
2. Opracowanie uchwały regulującej przyznawanie środków z budżetu Gminy dla właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków
3. Okresowe przeglądy zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z Gminnym Programem Ochrony Zabytków na Wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych

PRIORYTET II - WYKORZYSTANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROMOCJI GMINY I ROZWOJU JEJ FUNKCJI TURYSTYCZNEJ

Cel szczegółowy II.1 Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego

Działania:

1. Rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych - np. poprzez stworzenie szlaków turystycznych łączących najważniejsze zabytki gminne
2. Tworzenie nowych produktów wykorzystujących istniejące zasoby, jak np. punktu informacji na temat obecnego w gminie dziedzictwa kultury kociewskiej, we współpracy z lokalnymi animatorami, regionalistami, szkołami, kołami gospodyń wiejskich i innymi organizacjami. Projekt mógłby przybliżyć mieszkańcom i turystom często już zapomniane tradycje i zwyczaje Kociewia.
3. Postawienie na innowacyjność projektów w celu wyróżnienia się spośród jednostek konkurencyjnych (np. przez wykorzystanie kultury kociewskiej jako platformy dla organizacji imprez, warsztatów ginących tradycji itp.)
4. Udostępnianie poszczególnych obiektów zabytkowych osobom niepełnosprawnym

Cel szczegółowy II.2 Wykorzystanie mediów, Internetu i multimediiów w celu nowoczesnej promocji walorów zabytkowych

Działania:

1. Dbanie o aktualizację strony internetowej gminy
2. Wykorzystanie nowoczesnych technologii dostępnych w profesjonalnych serwisach internetowych, a także w urządzeniach mobilnych
3. Rozwój interaktywnej mapy gminy lub warstwy informacyjnej systemu informacji przestrzennej z danymi na temat obiektów lokalnego dziedzictwa kulturowego
4. Współpraca z mediami tradycyjnymi i internetowymi w dziedzinie promocji lokalnych zabytków
5. Wykorzystanie obiektów dziedzictwa kulturowego gminy jako elementu promocji podczas różnego rodzaju targów, konferencji itp.

Cel szczegółowy II.3 Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

Działania:

1. Stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp.
2. Publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających zasoby historyczne gminy mieszkańcom i turystom
3. Atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych

Cel szczegółowy II.4 Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego**Działania:**

1. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, placówek muzealnych, lokalnych galerii, bibliotek oraz innych instytucji kultury
2. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego

Cel szczegółowy II.5 Pielęgnowanie tradycji regionalnych**Działania:**

1. Organizacja imprez kulturalnych promujących kulturę regionalną Kociewia
2. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji i promocji regionu (w tym wsparcie szeroko pojętych kół zainteresowań)
3. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym (rzemiosło, tradycji, języku)
4. Promocja tradycji regionalnych za pośrednictwem zbiorów bibliotecznych i internetu
5. Organizacja warsztatów gwarowych prezentujących sztukę, regionalne rzemiosło, tradycję i kulturę w celu wyeksponowania wśród regionalnych społeczności bogatej kultury kociewskiej, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnej gwary

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lubichowo powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Gminy Lubichowo zadania będą wykonywane bądź wspierane przez miejskie jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),
- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami, (w zł)
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach, (w zł)
- liczba obiektów poddanych tym pracom, (w szt.)
- poziom objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego, (w %)
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, (w szt.)
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd. (w zł)
- wartość finansową pozostałych działań ujętych w rozdziale 8. (w zł)

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale

systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 ww. Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej ww. tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego <http://mkidn.gov.pl>,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne.

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów

i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem brany pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy

1. o dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego - osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.
2. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 regulaminu tego priorytetu o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.
3. o dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury, publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty, o których mowa w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tryb naboru: do 30 listopada br. i 31 marca następnego. Nabory listopadowe zazwyczaj wyczerpują alokację na dany rok.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.
2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
3. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych.
4. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.
5. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie odrzucony jako błędny formalnie.

Na podstawie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;

16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

UWAGA - sporządzenie ekspertyz, badań, dokumentacji, programów lub projektów stanowi koszty kwalifikowane jedynie w przypadku, gdy są częścią prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, bądź wynikają z prowadzonych prac i są wykonywane po dacie podpisania umowy o dotację.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców - twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym

tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, niezwiązane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;

- 4) publiczne uczelnie akademickie;
- 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
- 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.
2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
3. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.

Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

- 1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;
- 2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;
- 3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem § 14 ust. 7-9 .

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:
  - wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
  - autorów tekstów i opracowań,
  - redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.
2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:

- analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
- wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
- konserwacja zabytków ruchomych,
- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,
- tłoczenie płyt,
- publikacja w internecie.

4. Organizacja realizacji zadania, w tym:

- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,
- zakup map niezbędnych do realizacji zadania,
- zakup niezbędnych materiałów biurowych,
- koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
- koordynacja zadania,
- obsługa finansowo-księgową (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).

5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty).

Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d. Rozwój infrastruktury kultury - Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak

i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

- 1) 50 000 zł - w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;
  - 2) 300 000 zł - w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.
2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
3. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:
- 1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;
  - 2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

Koszty kwalifikowane:

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury - koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj.

- budowa - wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego;
- roboty budowlane - prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego;
- przebudowa (modernizacja) - wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego;
- remont - wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg);

- urządzenia budowlane – wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia;
- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac – koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz;
- nadzór inwestorski/autorski – kontrola obiektów i procesów budowlanych;
- koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego;
- koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych – koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

- instrumenty i akcesoria muzyczne;
- sprzęt komputerowy i oprogramowanie;
- urządzenia biurowe;
- meble;
- systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem;
- sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny;
- wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych (gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.);
- środki transportu służące działalności kulturalnej;

- specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej;
- montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia;
- transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji - koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, analiz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich - współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;

c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra

właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

RZĄDOWY PROGRAM ODBUDOWY ZABYTKÓW

Program jest realizowany przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Podmioty uprawnione do składania wniosków o dofinansowanie:

- 1) gminy;
- 2) powiaty;
- 3) województwa.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków przeznacza się na pokrycie wydatków związanych z realizacją zadań inwestycyjnych w ramach następujących obszarów inwestycyjnych:

- 1) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do

którego tytuł prawny wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego posiada wnioskodawca lub jednostka organizacyjna zaliczana do sektora finansów publicznych, podlegająca wnioskodawcy;

2) udzielanie przez wnioskodawcę dotacji, o której mowa w art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na nakłady konieczne, określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, o którym mowa w art. 8 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub znajdującym się w ewidencji zabytków wskazanej w art. 22 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków może być przyznane jedynie w przypadku posiadania przez wnioskodawcę udziału własnego na realizację zadania inwestycyjnego w obszarach, o których mowa powyżej, pochodzącego ze środków innych niż środki z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków w wysokości nie niższej niż 2% wartości zadania inwestycyjnego. Jako wartość zadania inwestycyjnego przyjmuje się całkowitą łączną wartość wynagrodzenia wykonawcy za wykonanie zadania inwestycyjnego, w tym wartość ceny dostaw określonych w umowie lub umowach mających na celu realizację zadania inwestycyjnego albo wartość dotacji.

Zasady składania wniosków o dofinansowanie:

- 1) wnioski należy składać do Prezesa Rady Ministrów za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego w Aplikacji Polski Ład udostępnionej na stronie internetowej www.bgk.pl;
- 2) przyznany wcześniej dostęp do Aplikacji Polski Ład, nadany w Programie Inwestycji Strategicznych, zachowuje ważność;
- 3) do złożenia wniosku służy formularz, którego wzór stanowi załącznik nr 5 do Regulaminu, który publikowany jest na stronie internetowej www.bgk.pl; wniosek składany jest w Aplikacji Polski Ład;
- 4) podmiot uprawniony (wnioskodawca) może złożyć maksymalnie dziesięć wniosków o dofinansowanie w trzech kategoriach:

- a) do 150 000 złotych,
- b) do 500 000 złotych,
- c) do 3 500 000 złotych.

Informacje dostępne na stronie <https://www.bgk.pl/programy-i-fundusze/programy/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow/>

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA POMORZA 2021-2027

Program Fundusze Europejskie dla Pomorza 2021-2027 (FEP) to regionalny program operacyjny województwa pomorskiego, będący kluczowym narzędziem finansowania rozwoju regionu ze środków unijnych.

Program koncentruje się na budowaniu nowoczesnej, odpornej i zielonej gospodarki. Łączna pula środków przeznaczonych na ten cel to około 1,75 mld euro, pochodzących z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+). Priorytety finansowania:

1. Gospodarka i innowacje: wsparcie dla sektora MŚP, cyfryzacja usług publicznych oraz rozwój inteligentnych specjalizacji Pomorza.
2. Energia i środowisko: inwestycje w odnawialne źródła energii (OZE), efektywność energetyczną budynków, ochronę bioróżnorodności oraz adaptację do zmian klimatu.
3. Transport i mobilność: rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego (kolej, tramwaje), budowa ścieżek rowerowych oraz modernizacja infrastruktury drogowej łączącej region.
4. Edukacja i rynek pracy: kształcenie ustawiczne, wsparcie dla osób bezrobotnych, podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz rozwój szkolnictwa wyższego i zawodowego.
5. Włączenie społeczne i zdrowie: zwiększenie dostępności do usług zdrowotnych i opiekuńczych, wsparcie dla rodzin oraz integracja migrantów

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparciem objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów

powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Informacje dostępne na: <http://www.pois.gov.pl>

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

ULGI PODATKOWE

Formą pomocy finansowej dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków jest system ulg podatkowych:

- Na podstawie art. 4, ust. 1, pkt 9, lit. c i d ustawy o podatku od spadku i darowizn (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 596 ze zm.) zwolnione od podatku jest nabycie spadku zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli nabywca jest zaliczany do I lub II grupy spadkowej oraz gdy zabezpiecza je i konserwuje zgodnie z obowiązującymi przepisami. Zwolnienie od podatku przysługuje też w przypadku nabycia w spadku zabytków ruchomych i kolekcji wpisanych do rejestru zabytków.
- Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawy o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 70 z późniejszymi zmianami) zwalnia się od podatku od nieruchomości: budynki i grunty wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY LUBICHOWO

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Lubichowo jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte (obejmujące okres od stycznia 2017 roku) powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej. W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy Lubichowo, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

Przewodniczący Rady Gminy

Juliusz Kalinowski